

Godišnji plan rada za poslovnu 2016. godinu

PODGORICA, DECEMBAR 2015

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D

UVOD

Investiciono-razvojni Fond je pravno lice koje posluje samostalno i svoju djelatnost obavlja pod uslovima i na način utvrđen Zakonom o Investiciono-razvojnem fondu Crne Gore, Statutom i opštim aktima IRF CG AD, odlukama Centralne banke Crne Gore koje se odnose na poslovanje banaka.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je počeo sa radom 31.03.2010. godine kao pravni sljedbenik Fonda za razvoj Crne Gore, i na tržištu je prepoznat kao institucija koja nudi najpovoljnije uslove finansiranja biznisa, uz stimulaciju sektora koji važe za najveće potencijale kada je u pitanju doprinos rastu i razvoju države Crne Gore.

Do 01.12.2015. godine, IRF CG AD je finansirao u crnogorsku ekonomiju preko 300 mil EUR.

Godišnjim planom za 2015. godinu kreditni potencijal je planiran je na nivou od 80 mil EUR (45 mil EUR dugoročni krediti, 35 mil EUR kratkoročni krediti). Do 01.12.2014. godine plasirano je 104,78 mil EUR (58,2 mil EUR dugoročni krediti, 46,4 mil EUR kratkoročni krediti).

U 2010. godini odobreno je 7.193.815,99€, a u 2011. godini 21,589,635.18€. Upoređujući sa 2011. godinom, IRF je u 2015.godini plasirao 4,8 puta više kreditnih sredstava.

Posmatrajući sektorski, najviše je uloženo u sektor turizma i ugostiteljstva, što ne iznenađuje, imajući u vidu da su najavljivane investicije u ovaj sektor počele sa realizacijom upravo u prošloj godini. Shodno tome, IRF je i očekivao veću tražnju za kreditnim sredstvima kojima su finansirani projekti iz ove oblasti.

Pored turizma i ugostiteljstva, uslužne i proizvodne djelatnosti su takođe sektori koji su izražavali veću tražnju za kreditima u odnosu na ranije godine.

Kada su u pitanju kreditni aranžmani koji se odnose na dugoročne plasmane, u sektor poljoprivrede i proizvodnje hrane uloženo je do 01.12.2015. godine 10,272,781.15 EUR, u sektor turizma i ugostiteljstva uloženo je 24,718,325.48 EUR, u sektor uslužne djelatnosti uloženo je 11,599,443.84 EUR, (od čega se 2 mil EUR odnosi na finansijsku podršku Opštine Rožaje) u proizvodnu djelatnost uloženo je 10,708,605.46 EUR, dok je sektor trgovine (na sjeveru Crne Gore) podržan sa iznosom od 930.000,00 EUR.

Kreditnim sredstvima IRF-a, u 2015.godini (do 01.12.2015.godine) otvoreno je 1.783 nova radnih mjesta, dok je 2.731 radno mjesto sačuvano.

Polazeći od osnovnog cilja, a to je ekonomski razvoj Grne Gore, prioriteta područja djelovanja IRF CG AD su :

- ❖ Rast i razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća;*
- ❖ Podrška početnicima u biznisu;*
- ❖ Omogućavanje preduzetnicima pokretanje novog investicionog ciklusa;*
- ❖ Jačanje preduzetničkih kapaciteta;*
- ❖ Poboljšanje likvidnosti preduzeća;*
- ❖ Podsticanje ravnomjernog regionalnog razvoja;*
- ❖ Podsticaj razvoja prioriteta sektora (turizam, poljoprivreda, drvoprerađiva, proizvodnja, usluge, ICT i slično);*
- ❖ Unapređenje konkurentnosti domaćih preduzeća;*
- ❖ Podrška otvaranju novih radnih mjesta;*
- ❖ Podrška stvaranju novih proizvoda i tehnologija;*
- ❖ Podsticaj izvoza;*
- ❖ Finansiranje projekata iz oblasti zaštite životne okoline i infrastrukture u funkciji biznisa, projekata iz oblasti energetike i energetske efikasnosti.*

Ulaganjem u mala i srednja preduzeća, koja predstavljaju razvojnu polugu konkurentnosti crnogorske ekonomije, doprinosi se stvaranju novih radnih mjesta, povećanju BDP-a, supstituciji uvoza, jačanju izvoza, poboljšanju međunarodnog biznisa i bolje izbalansiranom regionalnom razvoju.

IRF CG AD svoju poslovnu politiku posvećuje svakom preduzetniku/preduzeću posebno. Suština poslovne politike jeste realizacija biznis ideje, jer samo u toj varijanti preduzetnik je u stanju da redovno izmiruje svoje obaveze (plaća fakture prema dobavljačima, redovno plaća poreze i uredno izmiruje svoje kreditne obaveze). Isto tako poslovni princip IRF-a je da posjećuje klijenta, umjesto da klijent dolazi u IRF. Ovakav pristup zahtijeva mnogo veći nivo angažovanja i razumijevanja od svih klijenata i šire društvene zajednice. To je jedini pravi put koji vodi ka uspjehu i koji ukupan biznis rizik svodi na najmanju moguću mjeru.

Ovakav princip poslovanja IRF-a se pokazao uspješnim u prošlog godini, stoga će se isti i nastaviti primjenjivati i u 2016. godini.

Takođe, sistem "nedeljnog odlučivanja" tj. donošenje odluka od strane Odbora direktora IRF-a je praksa koja će se poštovati i u sljedećoj godini, a koja je, dijelom, zaslužna za rezultat koje je Institucija ostvarila u 2015. godini.

Crna Gora je okrenuta stvaranju uslova da bude institucionalno-razvijena država, koja društveno-ekonomski razvoj bazira na konkurentnosti, efikasnosti i razvijenim ljudskim kapacitetima.

Plan je da privredni razvoj bude zasnovan na znanju, efikasnoj valorizaciji značajnih prirodnih resursa, većoj produktivnosti, poštovanju principa očuvanja životne sredine, uspostavljanju tijesne saradnje između sektora i pružanju jednakih mogućnosti za sve građane.

Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG će u saradnji sa Vladom Crne Gore razmotriti mogućnosti da u 2016. godini utiču na podsticanje privrednika da ulažu u razvojne projekte kao i one projekte koji bi se odnosili na grupisanje većeg broja poslovnih aktivnosti u jednu. U ovom smislu će se sagledati mogućnosti Vlade Crne Gore da obezbijedi subvencije kamate, čime bi se dodatno uticalo na poboljšanje kreditnih uslova.

Saradnja, koju je IRF u prošloj godini ostvario sa državnim i lokalnim institucijama, mjerena brojem zaposlenih, je bila izuzetno značajna za crnogorsku privredu, pa će se ista intenzivirati i u 2016.godini.

Zapravo, sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, IRF će omogućiti nezaposlenim licima obuku kako bi se ta ciljna grupa lakše i sigurnije odlučila za pokretanje sopstvenog biznisa. IRF će obezbijediti finansijska sredstva, dok će sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i ZZZ CG pripremiti obuku za potencijalne preduzetnike.

Dodatno, sa Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća će se nastaviti već započeti ciklus projekata za početnike u biznisu, po kojem Direkcija realizuje obuku i prikuplja svu potrebnu dokumentaciju za prijavljivanje za kredit kod IRF-a.

U ovom pravcu, a u cilju podsticaja preduzetništva, ne smijemo zanemariti i žensko preduzetništvo, koje je imalo posebnu ponudu u 2015.godini, i sa kojom će se nastaviti. Pored kreditne linije koju je IRF raspisao samostalno, linija za žensko preduzetništvo realizovana u saradnji sa UNP-om će biti u ponudi i naredne godine, imajući u vidu da se, posebno u drugoj polovini godine, javio značajan broj žena preduzetnica koje su imale ideju za pokretanje biznisa.

Kako bi se intenzivirale aktivnosti posvećene podsticaju preduzetništva, kao načina otvaranja novih radnih mjesta (kako za sebe tako i za druge), IRF će u 2016. godini raditi na novim projektima koji će imati za cilj obezbjeđivanje što povoljnijih kreditnih sredstava i širenje grupe proizvoda.

U planu je finansiranje online poslovanja i finansiranje elektronskog biznisa, kao i podrška inovativnim preduzećima. Dakle, u 2016.godini posebna pažnja će se posvetiti IT sektoru, tako da će i preduzeća iz te oblasti biti u prilici da pod povoljnim kreditnim uslovima razvijaju svoje kapacitete, te isto tako veći nivo organizovanja tokom 2016.godine biće usmjeren ka podršci novim proizvodima, uslugama, dakle, podršci inovativnim projektima.

U tom smislu, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je za narednu 2016. godinu planirao značajna finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim preduzetnicima. Plan je da se plasira ukupno 100 mil EUR.

Kreditne linije će se odnositi na:

- ❖ *Podršku razvoju preduzetništva (početnici, mladi, žene, nezaposlena lica sa fakultetskim obrazovanjem, individualni poljoprivredni proizvođači, itd.);*
- ❖ *Podrška postojećim preduzećima (razvoj turizma, poljoprivrede, drvoprerade, proizvodnje, usluga...);*
- ❖ *Podrška likvidnosti postojećim preduzećima (trajna obrtna sredstva, refinansiranje, faktoring, kratkoročni krediti);*
- ❖ *Podrška infrastrukturnim projektima, projektima obnovljivih izvora energije, i zaštite životne sredine.*

Osim toga, razvijace se i novi instrumenti podrške koji ce uticati na bolje povezivanje preduzeća i sektora, podršku klasterima, zatim podršku projektima koji se odnose na proizvodnju i preradu sa većim stepenom finalizacije proizvoda, a posebna pažnja ce se posvetiti uspješnim preduzećima tj. onim preduzećima koja redovno izmiruju svoje obaveze prema Državi. Novim instrumentima biće omogućen veći nivo dostupnosti finansijskih sredstava.

Za ostvarenje ovih zadataka potrebno je unaprijediti saradnju sa ministarstvima, državnim organima i opštinama. S obzirom da IRF CG AD posluje isključivo po tržišnim uslovima neophodna je podrška resornih ministarstava kako bi se obezbijedili povoljniji uslovi kreditiranja za one projekte koji predstavljaju prioritet razvoja.

Zato je neophodno da ministarstva u svojim budžetima planiraju sredstva za takve namjene. Jedan od osnovnih problema sa kojima se suočavamo u sferi biznisa je nedostatak biznis znanja i preduzetničkih ideja, stoga je neophodno da se dodatno ulože napori u stvaranje boljih uslova za obezbjeđivanje sistemskog sticanja znanja u kontinuitetu. Državni organi koji se bave ovom problematikom trebaju pripremiti dodatne programe edukacije koji ce biti povezani sa kreditnim linijama IRF-a i na taj način obezbijediti efikasnije instrumente podrške preduzetništvu.

Takođe, opštinski organi moraju biti više involvirani u rješavanje problema otvaranja novih radnih mjesta. U tom pravcu oni bi mogli da izdaju garancije za one projekte koji predstavljaju prioritet u razvoju crnogorske privrede.

Potrebno je unapređenje saradnje sa poslovnim udruženjima kako bi preduzetnici i preduzeća efikasnije učestovali u kreiranju cjelokupne preduzetničke podrške od strane IRF-a, ministarstava, državnih organa i opština.

Unapređenje ukupne saradnje ministarstava, državnih organa, opština i IRF-a treba da doprinese većem nivou sinergijskog uticaja za brži rast, razvoj preduzetništva, mikro, malih i srednjih preduzeća, a sve u cilju stvaranja novih radnih mjesta.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD ce po već ustaljenoj praksi i u 2016. godini biti aktivan na terenu (obilazak novih ali i postojećih investicija) kako bi zadržao imidž institucije koja ide direktno ka klijentu, a sve manje da klijent dolazi da traži investiciju u Fondu.

Listu korišćenih skraćenica

AD- Akcionarsko društvo
ADFD- Abu Dhabi Fund for Development
BDP- Bruto domaći proizvod
BRGP- Bruto gabaritna površina
EIB- Evropska Investiciona banka
EUR- eura
GIEK- Norveška kreditno garantna agencija
HBOR- Hrvatska banka za obnovu i razvoj
HW- hardver
IBRD- Međunarodna banka za obnovu i razvoj
IRF CG - Investiciono-razvojni Fond Crne Gore
IS- Informacioni sistem
MBPR- Makednoska banka za podršku i razvoj
MIGA- Multilateralna agencija za garantovanje investicija
mil- million
MMF- Međunarodni monetarni fond
MMSP- mikro, mala i srednja preduzeća
PDV- Porez na dodatu vrijednost
pp- procentni poen
SB- Svjetska banka
UNPD – Razvojni program Ujedinjenih nacija

SADRŽAJ

I CILJEVI ZA 2016. GODINU.....	7
II ZADACI.....	11
III INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE	18
IV UPRAVLJANJE RIZICIMA.....	23
V MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA	25
VI ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI.....	38
VII RAZVOJ INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA.....	39
VIII MARKETING STRATEGIJA	40
IX KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST.....	42
X UPRAVLJANJE IMOVINOM	43
XI SKIJALIŠTE SAVIN KUK	46
ZAKLJUČAK.....	48

I CILJEVI ZA 2016. GODINU

Ključni izazov koji stoji pred Crnom Gorom jeste kako povećati privredni rast i razvoj, odnosno kako smanjiti ili čak eliminisati prepreke za potpuniju valorizaciju značajnih razvojnih potencijala države. U tom pravcu, IRF će i za 2016.godinu pripremiti niz mjera i novih instrumenata, i izvršiti korekciju već postojećih, a sve shodno potrebama i zahtjevima tržišta, koje je u prošlom periodu pratio.

Investiciono-razvojni fonda Crne Gore će nastaviti aktivnosti na realizaciji njegovih ciljeva, u čijoj osnovi su smanjenje broja nezaposlenih, smanjenje regionalnih razlika, pružanje podrške prioritetnim sektorima i slično. Primarni cilj jeste otvaranje novih radnih mjesta i povećanje životnog standarda svih stanovnika države Crne Gore.

U tom smislu, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će u narednoj godini, kroz različite Programe podrške, crnogorskoj privredi omogućiti povoljna kreditna sredstva i povećati im dostupnost. Ovdje se prije svega misli na onu ciljnu grupu koja dosadašnjim Programima nije bila obuhvaćena, kao i na one kojima će se ponuditi i značajno povoljnija kreditna sredstva.

Da bi se ovo postiglo, IRF mora naći načina da, pored postojećih MMSP, privuče i one koji razmišljaju o (samo)zaposlenju, a to su većinom mladi koji su završili fakultete i koji se nalaze u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. U tom pravcu, za 2016. godinu IRF će ovoj ciljnoj grupi posvetiti Program podrške kojim će se nuditi i beskamatna kreditna sredstva.

Cilj implementacije ovakvog programa jeste stvoriti uslove fakultetski obrazovanim ljudima da ne čekaju da ih neko drugi zaposli već da sami kreiraju svoju budućnost i stečeno znanje pretvore u praksu.

Ciljevi Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD, shodno potrebama tržišta, a poštujući Zakon o IRF-u, se iz godine u godinu mogu širiti, ali ne i značajno mijenjati. Uz identifikovanje i stimulisavanje sektorskih prioriteta koji imaju potencijal da budu nosioci ekonomskog razvoja države, ciljevi IRFa za 2016.godinu su:

- Omogućavanje preduzetnicima zapošljavanje novog investicionog ciklusa;
- Rast i razvoj postojećih preduzeća;
- Podrška prioritetnim sektorima razvoja (poljoprivreda, turizam, drvoprerađivački i sl.);
- Održavanje i poboljšavanje likvidnosti;
- Otvaranje novih preduzeća;
- Unapređenje instrumenata i mjera podrške regionalnom razvoju;
- Podrška posebnim ciljnim grupama (mladi u biznisu, žene u biznisu, studenti, fakultetski obrazovan i slično)

- Podrška inovativnim projektima;
- Podrška projektima iz oblasti ICT-a ;
- Razvoj novih instrumenata podrške preduzećima;
- Podrška uspješnim preduzećima.

Osim autoputa, većina razvojnih projekata koji su započeti, svoju ekspanziju će doživjeti upravo od naredne godine. To se prvenstveno odnosi na izgradnju turističkog kompleksa u Kumboru, na Luštici, izgradnja marine u Porto Montenegro, hotela u Podgorici, Petrovcu, Igalu i drugim primorskim gradovima. Investicije u turističku infrastrukturu doprinijeće podsticaju zimskog turizma u Sjeverni region.

Shodno najavljenim investicionim aktivnostima u turizmu, energetici i poljoprivredi, IRF očekuje i veću tražnju iz ovih oblasti u narednom periodu.

Investicije koje su započete u 2016.godini, uključile su dosta domaćih preduzeća koja su, da bi bila uključena u realizaciju tih projekata, dobila kreditnu podršku od IRF-a. Zato je i to još jedan dodatni zadatak IRF-a, da u 2016.godini podrži ona preduzeća koja će raditi sa velikim inostranim investitorima.

Velika prisutnost preduzeća iz sektora turizma i ugostiteljstva u prošloj godini nije iznenađujuća, ako uzmemo u obzir činjenicu da su i druge nadležne institucije (Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa Poreskom upravom) nalazile načina da projekte iz ove oblasti postave kao prioritete (poreske olakšice i slično).

U sljedećoj godini, očekuje se veća tražnja za poljoprivrednim proizvodima, jer finansirani projekti iz sektora turizma, u narednom periodu, moraju snabdijevati hotelske kapacitete sa potrebnom hranom. Svjesni ekonomskog ciklusa, IRF će za IPARD like, koji je i nastavak MIDAS programa, obezbijediti kreditnu podršku.

Već je poznato da se ovaj program realizuje u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja. Grant podrška za ove projekte, koju obezbjeđuje Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, se kreće od 50 % do 60% iznosa investicije (bez PDV-a).

Sa realizacijom ovog programa se počelo u drugoj polovini 2015.godine, pa se u 2016.godini očekuje realizacija većeg broja projekata po IPARD like programu.

Pored navedene podrške za poljoprivrednu proizvodnju, i proizvodnju hrane, IRF će ovoj ciljnoj grupi pružiti podršku po kreditnim linijama koje će biti definisane isključivo za njih, a koje će realizovati samostalno.

Kao rezultat snažnog investicionog ciklusa, u periodu do 2018.godine, očekuje se prosječan godišnji rast BDP-a od 3,6% sa investicijama u infrastrukturu i najavljenim investicionim aktivnostima u turizmu, energetici i poljoprivredi.

Imajući ovo u vidu, IRF je spreman, iz godine u godinu, na veću tražnju, a samim tim i veći obim poslovanja. Prioriteti ulaganja se mijenjaju, pa samim tim IRF CG mora biti spreman da odgovori na tržišne izazove.

Kako bi se pored navedenog podstalo ulaganje u razvojne projekte, koji su prepoznati kao prioriteti za rast i razvoj države, IRF će, u saradnji sa Vladom Crne Gore, sagledati mogućnost, da za ovakve projekte, Vlada CG obezbjedi subvencije za kredite Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore.

Sa jasnom namjerom da se podstakne konkurentnost među preduzetnicima, cilj je da se u 2016. godini kreiraju takavi instrumenti koji će stvoriti uslove za ravnomjerniji regionalni razvoj (ulaganje u manje razvijene opštine) i dugoročan rast i razvoj privrede u cjelini kao i kontinuiran razvoj malog i srednjeg preduzetništva, odnosno podizanje njihove konkurentnosti.

Tražiti rješenja u stimulativnom finasiranju raznih oblika udruživanja preduzeća (na primjer klastera), imalo bi za rezultat bolje korišćenje proizvodnih, ali i prirodnih potencijala. Takođe, potrebno je obratiti posebnu pažnju na unapređenje znanja potencijalnih, ali i postojećih preduzetnika na sjeveru.

Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: energetika, prehrambena industrija, metalna industrija, drvna industrija.

Pored ovih, važno je istaći i značaj ICT i poslovnih usluga (online poslovanje i elektronski biznis), kao sektora koji mogu pružiti neophodnu podršku strateškim sektorima/oblastima.

Prepoznajući barijere za razvoj elektronske trgovine u Crnoj Gori, a sa ciljem iskorišćavanja benefita koje ovaj koncept poslovanja nosi sa sobom za ekonomiju zemlje, posebno za jačanje konkurentnosti na nacionalnom nivou, IRF će definisati Program podrške za ovu ciljnu grupu.

Kada je riječ o ovom sektoru, podrška IRF-a, bi se prije svega odnosila za start up preduzeća (početnici u biznisu), za obezbjeđivanje ICT infrastrukture, kao podrška postojećim preduzećima za unapređenje informatičke infrastrukture uključujući i računarsku opremu, ali i za podršku studentima koji namjeravaju da pokrenu biznis iz ICT oblasti, poput e-trgovine, e-marketinga i drugih oblika online organizovanja.

U narednoj godini, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će nastaviti saradnju sa poslovnim bankama. IRF će predložiti unaprjeđenje saradnje sa bankama, na način što će ih motivisati da se okrenu ka razvojnim projektima i onim koji bi realizacijom investicije zaposlili veći broj radnika. Kofinansiranjem razvojnih projekata, uz preuzimanje rizika do 50%, Banke bi imale više interesa i razumijevanja da se okrenu ka preduzećima koja su značajna za crnogorsku privredu.

U 2016. godini posebna pažnja će se posvetiti uspješnim preduzećima, prije svega misli se na ona preduzeća koja redovno plaćaju poreze i doprinose. Kao kriterijum za ocjenu preduzeća koja

redovno plaćaju poreze koristiće se Izvještaj Ministarstva finansija- Poreske Uprave tzv. "Bijela lista". To bi trebalo da bude dodatni stimulans tim preduzećima da otvaraju nova radna mjesta.

Da bi obezbijedio sredstva za 2016. godinu, IRF mora koristiti međunarodne fondove i zaduživati se u inostranstvu na tržištu novca i kapitala.

Shodno tome, kako bi odgovorio izazovu, kao institucija koja je usmjerena na nove investicije i razvoj privrednog sektora, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD u narednoj godini ima za cilj da intezivira postojeće, ali i da se fokusira na uspostavljanje novih međunarodnih odnosa. Na ovaj način IRF CG AD obezbjeđuje povoljna kreditna sredstva, zahvaljući čemu je i u prilici da crnogorskoj privredi obezbijedi što povoljnije kredite.

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, koji podrazumijeva da Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD sve rizike u obavljanju poslovne djelatnosti svodi na najmanju moguću mjeru, finansijski plan za 2016. godinu predviđa da se plasiraju sredstva u ukupnom iznosu od 100 mil EUR (za dugoročne i kratkoročne kredite) uz pomoć definisanih instrumenata Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore.

II ZADACI

Glavni zadatak IRF CG AD za 2016. godinu jeste **realizacija kreditnih linija Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD** koje će biti usmjerene, prije svega, na povećanje broja zaposlenih u Crnoj Gori kao i na očuvanju postojećih radnih mjesta.

Polazeći od strateškog opredjeljenja Investiciono-razvojnog fonda, kao i od srednjoročnog plana Vlade Crne Gore, kreditne linije IRF-a za 2016. godinu, će biti usmjerene na četiri ciljne grupe, i to na:

1. **Razvoj preduzetništva**, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi u biznisu, start up preduzeća, inovativna i istraživačka preduzeća, podsticanje online i ICT biznisa, žene u biznisu, poljoprivredni proizvođači, klasterka proizvodnja, osobe sa invaliditetom, nezaposlena lica sa fakultetskim obrazovanjem i slično);
2. **Podršku postojećim mikro malim i srednjim preduzećima**, kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja, sa posebnom pažnjom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, ICT i slično);
3. **Podršku postojećim mikro malim i srednjim preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti preduzeća** (kratkoročna kreditna sredstva, refinansiranje postojećih kreditnih sredstava, faktoring finansiranje, trajna obrtna sredstva i slično);
4. **Podršku infrastrukturnim projekatima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti**

2.1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama

Podrška mladima i start up preduzećima je postala praksa i jedan od glavnih zadataka IRF-a iz godine u godinu. Zahvaljujući tome, IRF je prepoznat kao institucija koja poklanja posebnu pažnju ovoj ciljnoj grupi, pa je tako u prethodnom periodu pored finansijske podrške, u saradnji sa državnim institucijama, pružala i nefinansijsku podršku koja se ogledala u pomoći pri izradi Investicionih projekata, stručnom usavršavanju i slično. Sa ovom praksom IRF će nastaviti i u 2016. godini.

Osluškajući potrebe i zahtjeve tržišta, od naredne godine IRF će posvetiti pažnju i obezbijediti finansijska sredstva i za ona MMSP čiji je cilj podsticanje online poslovanja i elektronskog biznisa. Zapravo, brz tehnološki napredak i sve veća upotreba tehnologija stvorile su mogućnosti za poslovanje elektronskim putem i samim tim uslove za nove biznis modele.

Kao produkt tehnološkog buma nastala je elektronska trgovina koja zauzima sve značajnije mjesto u globalnim ekonomskim kretanjima, što nije slučaj u Crnoj Gori. Prema istraživanju

vodeće svjetske istraživačke kompanije Gartner, do 2018, biznisi će tražiti upola manje radnika na tradicionalnim poslovnim procesima, i do pet puta više radnika na poslovima koji su digitalno orijentisani.

Uprkos značajnom rastu, u odnosu na 2014. godinu od 9,6%, mali broj preduzeća koristi online koncepte poslovanja. Razlozi za ovakvo stanje su brojni: mnoga preduzeća ponašaju se inertno, zadovoljni uobičajenim kanalima prodaje proizvoda i pružanja usluga ne žele da mijenjaju prodajnu platformu, nedostaje sluha za nove tehnologije i slično.

Polazeći od navedenog, kao i činjenice da je veća upotreba ICT-a u direktnoj pozitivnoj korelaciji sa rastom bruto društvenog proizvoda odnosno sa jačanjem konkurentnosti nacionalne ekonomije, u cilju lakše dostupnosti sredstava za ovu vrsu poslovanja, IRF će i za ova preduzeća omogućiti posebne kreditne uslove.

Posebna pažnja će se posvetiti i visoko obrazovanim mladim ljudima kako bi se smanjio trend rasta nezaposlenosti te ciljne grupe. Zato će biti omogućeno da za kredite konkurišu i mladi koji su fakultetski obrazovani, a koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Onoj grupi, kojoj to bude neophodno, obezbijediće se stalni monitoring (prije, u toku, i nakon realizacije projekta) kao i podrška edukativnog karaktera od strane nadležnih institucija u Crnoj Gori, a u saradnji sa IRF-om. Za ovu ciljnu grupu biće obezbijeđena beskamatna kreditna linija.

Značajan jaz između intenziteta preduzetničke aktivnosti žena i muškaraca, posmatrano kroz broj novopokrenutih preduzeća, mjereno TEA¹ pokazateljem², značajna nedovoljna zastupljenost žena u vlasničkoj i upravljačkoj strukturi postojećih preduzeća rezultat su dugotrajnog prisustva različitih prepreka. Sprovedena istraživanja o ženskom preduzetništvu u Crnoj Gori³ identifikovala su strukturne, ekonomske i infrastrukturne prepreke.

Strukturne prepreke proizlaze iz tradicionalnog pogleda na ulogu žena u društvu i utemeljene su na vrijednostima koje su rezultat kulturoloških nasljeđa, ali i nedostatka političke volje i/ili institucionalnih kapaciteta za dosljednu primjenu političko-regulatornog okvira kojim se osigurava rodna ravnopravnost. Ekonomske prepreke doprinose diskriminaciji žena u pristupu poslovnim šansama, sa aspekta razvoja novog biznisa, te unapređenja i rasta postojećeg, prevashodno u mogućnostima pribavljanja nedostajućih resursa. Infrastrukturne prepreke

¹ Indeks ukupne preduzetničke aktivnosti (Total Entrepreneurial Activity – TEA).

² Amoros, J.E. & N. Bosma: GEM 2013 Global Report, Global Entrepreneurship Research Association, 2014, str. 12

³ Procjena okruženja za žensko preduzetništvo u Crnoj Gori, Unija poslodavaca Crne Gore, 2013.; Žensko preduzetništvo u Crnoj Gori, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, UNDP u Crnoj Gori, 2011., str. 39-56; Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017., Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, 2013; Žene i muškarci u Crnoj Gori, Zavod za statistiku, 2012.; Ženski biznis – potencijal crnogorske ekonomije, Unija poslodavaca Crne Gore, u okviru projekta UN Women “Unapređenje ekonomskih i socijalnih prava žena u Srbiji i u Crnoj Gori”, 2012; Program za poboljšanje zapošljivosti žena u ruralnim područjima Crne Gore 2013-2016, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, 2012. Fokus grupa, Direkcija za razvoj MSP, junu 2013. godine, Budvi.

rezultiraju nedovoljno razvijenom institucionalnom infrastrukturom i nedostatkom niza usluga kojima se jačaju vještine, znanje i samopouzdanje potencijalnih preduzetnica.

Iako je u gotovo svim zemljama učešće žena u preduzetničkoj aktivnosti manje nego učešće muškaraca, Crna Gora se nalazi u grupi zemalja sa učešćem žena nižim od svjetskog prosjeka. S druge strane, prema podacima iz Izvještaja Global Gender Gap Svjetskog ekonomskog foruma (2014), Crna Gora zauzima 74. poziciju na listi od 142 zemlje.⁴

Imajući u vidu prošlogodišnju zainteresovanost preduzetnica za otvaranjem sopstvenih biznisa, IRF će i u 2016. godini nastaviti sa pružanjem podrške ovoj ciljnoj grupi, po posebno definisanim povoljnim kreditnim uslovima, prilagođenim njihovim mogućnostima i potrebama.

Kao jedan od ključnih sektora crnogorske ekonomije, poljoprivreda predstavlja najznačajniji izvor prihoda posebno stanovništva Sjevernog regiona, čije su mogućnosti ograničene kada je u pitanju ostvarivanje alternativnih prihoda. Sektor poljoprivrede ima važnu ulogu u ekonomiji Crne Gore, sa značajnim učešćem u bruto domaćem proizvodu (8% u 2013. godini, uključujući ribarstvo i šumarstvo).

Iako je poljoprivreda, zajedno sa sektorom turizma, razvojni i ekonomski prioritet nacionalne ekonomije, na osnovu zvaničnih statističkih podataka, u poljoprivredi je stalno zaposleno svega 1,6% od ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori, pa je podrška ovom sektoru, sa ciljem uključivanja što većeg broja članova domaćinstva u proces proizvodnje, izazov za IRF.

Poljoprivreda i ruralni razvoj će u svakom slučaju ostati jedan od glavnih zadataka IRF-a, jer ulaganje u poljoprivredu, istovremeno znači i ulaganje u ruralni razvoj, jer bez poljoprivrede nije moguće spriječiti depopulaciju ruralnih područja, ni smanjiti regionalne razlike u državi.

Pored toga, poljoprivreda je osnov za razvoj prehrambene industrije i razvoj brojnih drugih sektora u crnogorskoj ekonomiji. Poljoprivreda i sa njom povezane djelatnosti, obezbjeđuju posao i stalan izvor prihoda, znatnom dijelu stanovništva, čime se ublažava pritisak na radna mjesta u drugim oblastima, a istovremeno doprinosi borbi protiv siromaštva u ruralnim područjima jer mogućnost sopstvene proizvodnje hrane na gazdinstvu, smanjuje socijalne razlike.

Komplementarnost poljoprivrede sa turizmom ima sve veći značaj budući da širok izbor domaćih proizvoda obogaćuje turističku ponudu i čini je jedinstvenom, tako da je turizma, kroz afirmaciju nacionalne kuhinje i specifičnih crnogorskih proizvoda, snažan generator razvoja poljoprivrede. Iz ovoga proizilazi potreba IRF da utiče na povezivanje poljoprivrede sa svim ostalim sektorima, a posebno sa sektorom turizma.

⁴ Global Gender Gap Index mjeri jedan važan aspekt ravnopravnosti polova - relativne razlike između žena i muškaraca u okviru četiri ključna područja: zdravlja, obrazovanja, privrede i politike. Izvještaj Global Gender Gap 2014 za Crnu Goru dostupan je na:

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/economies/#economy=MON>

2.2. Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima

Da bi IRF na pravi način, mogao doprinijeti poboljšanju konkurentnosti ekonomije Crne Gore, neophodno je da se prioriteti i ciljevi oslanjaju na razvoj onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti.

Trend značajnog ekonomskog prosperiteta bio je prisutan u Crnoj Gori početkom 2000-tih. Naime, od te godine BDP bilježi pozitivne stope rasta koje su iznosile preko 6% tokom 2006, 2007. i 2008. godine. Ovi pozitivni trendovi su naglo prekinuti jakim negativnim uticajem finansijske krize, koja se u Crnoj Gori počela osjećati krajem 2008. godine, pri čemu je postala evidentna tokom 2009.godine, u kojoj je BDP smanjen za 5,7%.

Uprkos značajnom padu ekonomske aktivnosti, crnogorska ekonomija u posljednje 3 godine bilježi trendove oporavka. Tako je u 2014. godini BDP zabilježio realnu stopu rasta od 1,8% što je rezultiralo nivoom BDP-a po glavi stanovnika od 5.356,7 €. Izraženo u paritetu kupovne moći BDP po glavi stanovnika je na nivou od 42% prosjeka EU i za 3% je iznad prosjeka zemalja Zapadnog Balkana. Trend pozitivnog rasta BDP-a po prosječnoj godišnjoj stopi od 3% predviđa se i u periodu do 2020. godine

Predviđeni rast je, prije svega, posljedica rasta investicionih aktivnosti i aktiviranja domaćeg potencijala. Ovo razlog zašto se treba nastaviti sa pružanjem podrške prioritetnim sektorima razvoja crnogorske ekonomije.

Dinamika jedne ekonomije može se procijeniti na bazi strukture preduzeća po njihovoj veličini, kao i na bazi broja preduzeća koja ulaze na tržište ili izlaze sa njega. Analiza strukture crnogorske ekonomije po veličini preduzeća, u skladu je sa strukturom koja se može uočiti i kod ostalih evropskih ekonomija, sa 97,5% preduzeća koja su po veličini mikro ili mala.

Iako su mikro i mala preduzeća brojčano najveća, preduzeća srednje veličine generišu najveći dio zaposlenosti. Ovi podaci ukazuju na potrebu i važnost da se zadaci Investiciono-razvojnog fonda odnose na preduzeća svih veličina.

Značaj malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori veoma dobro ilustruje i podatak o ostvarenom ukupnom prometu i dodatoj vrijednosti, prema kojima ova preduzeća stvaraju 72% ukupnog prometa i 64% ukupne dodatne vrijednosti.

Pored industrije, turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinosi BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji on ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom, ICTi korišćenje biznis usluga.

Svjetski savjet za trgovinu i turizam (WTTC) identifikuje Crnu Goru kao novu, najbrže rastuću destinaciju u svijetu, i predviđa doprinos koji imaju putovanja i turizam na nivo od 7,7% godišnje, odnosno na 664,9 miliona eura do 2025 (ili 31,9% BDP-a).

Obzirom da je turizam prepoznat kao prioritetni sektor crnogorske privrede, u narednoj godini je potrebno posvetiti dodatnu pažnju njegovom razvoju. IRF CG AD će u 2016.godini, kroz kreditne linije stimulisati najvažniju granu crnogorske privrede, a u zajedničkoj saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, će biti kreirane posebne kreditne linije i posebne stimulacije kako bi se dodatno podstakao razvoj turizama.

Kao i u prošloj godini, akcente treba staviti na ulaganje u izgradnju i adaptaciju hotelskih kapaciteta; na razvoj i poboljšanje turističke infrastrukture; na razvoj kompletne turističke ponude, kao i na izgradnju i adaptaciju svih ostalih ugostiteljskih objekata. Pored južnog regiona, koji je sinonim za turizam, u narednoj godini posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju turizma na sjeveru Crne Gore i to ulaganjem u smještajne i ugostiteljske objekte.

Pored smanjenja regionalnih razlika, na ovaj način će se uticati i na smanjenje nezaposlenog stanovništva. Takođe, kada govorimo o sjeveru Crne Gore, pojedine opštine su prepoznate kao centar zimskog turizma, i kao takvim u narednoj godini će im se posvetiti posebna pažnja, kako bi se zadržala postojeća prepoznatljivost, dok će se ostalim opštinama pružiti mogućnost da postanu konkurentne.

U pravcu iskorišćavanja kapaciteta i resursa sa kojima svaki region raspolaže, u narednoj godini Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD, će posvetiti jednaku pažnju i drugim regijama u Crnoj Gori (centralni i južni region).

2.3. Podrška postojećim mikro, malim i srednjim preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti preduzeća

Finansijski ugled preduzeća i njegov finansijski položaj su međusobno uslovljeni i tijesno povezani. Bez dobrog finansijskog položaja, svakako da nema dobrog finansijskog ugleda preduzeća. Od finansijskog ugleda, ili šire rečeno njegovog boniteta, zavisice mogućnost preduzeća da pribavi izvore finansiranja za svoju tekuću i razvojnu aktivnost, a samim tim i zaposlenima obezbijedi uredna mjesečna primanja.

Naime, kroz kratkoročne kredite - faktoring finansiranje, crnogorskim privrednicima se pruža mogućnost da naplate svoja potraživanja za prodatu robu ili izvršenu uslugu prije dospijeća za naplatu. Ovo je posebno važno za one privrednike kojima je skraćenje roka naplate potraživanja ponekad od presudne važnosti za nastavak poslovanja.

Preduzeće može imati raspoloživa obrtna sredstva jednaka ukupno potrebnim, ali se, zbog poremećaja u njihovoj strukturi, može pojaviti nedostatak raspoloživih obrtnih sredstava.

Shodno tome, prelaz obrtnih sredstava iz jednog oblika u drugi, od velikog je značaja za ekonomiju svakog preduzeća, pa se mora neprekidno pratiti i analizirati.

Likvidnost preduzeća podrazumijeva stalnu sposobnost pretvaranja vrijednosti iz jednog oblika u drugi i plaćanja dospjelih obaveza u kratkom roku. Kako ne bi došlo do problema nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, IRF, u cilju očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima, će nastaviti sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća.

Veliki dio crnogorskih privrednika je prepoznao benefite ovog proizvoda, što je olakšalo njegov plasman i mogućnost IRF-a da svake godine radi na usavršavanju i kreiranju novih proizvoda za održavanje likvidnosti u preduzećima.

Otkupom potraživanja i dalje će se podržavati domaći proizvođači, i na taj način će se umnogome omogućiti bolji uslovi na tržištu

Pored faktoringa, koji je prepoznat kao jedan od najboljih proizvoda za prevazilaženje problema (ne)likvidnosti, IRF MMSP nudi i niz drugih proizvoda koji se, u zavisnosti od trenutne potrebe preduzeća, dokažu kao najbolji (finansiranje trajnih obrtnih sredstava, refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja preduzeća kod komercijalnih banaka, kratkoročni krediti, krediti za pripremu turističke i poljoprivredne sezone i slično).

Takođe, trajna obrtna sredstva predstavljaju dio obrtnih sredstava - zaliha, koji je trajno vezan u cilju održavanja kontinuiteta poslovnog procesa. Naime, da bi se obezbijedio kontinuitet poslovanja preduzeća potrebno je da ono u svakom trenutku posjeduje određenu količinu zaliha, odnosno sirovina i materijala, poluproizvoda, gotovih proizvoda i robe.

Potreba za trajnim obrtnim sredstvima se naročito javlja u preduzećima koja ubrzano rastu pa iz sopstvenih izvora ne mogu samostalno podmiriti zahtjeve za većim iznosom obrtnih sredstva.

U tom slučaju se Fond javlja kao finansijska institucija koja uz duže rokove pokušava da nadomjesti inicijalni nedostatak u preduzećima.

Zbog rastućeg interesovanja za ovaj vid finansiranja IRF CG AD će opredijeliti odgovarajući iznos sredstava i poboljšati uslove za korišćenje, kako bi ova usluga bila dostupna većem broju preduzeća.

2.4. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti

Energetski sektor Crne Gore i njen razvoj potrebno je sagledati u kontekstu ukupne ekonomske politike Države. Neophodno je posvetiti posebnu pažnju pitanjima istraživanja i korišćenja energetske resursa, pretvaranja energije, prenosa i snadbijevanje potrošača energijom,

Sektor energetike karakteriše veliki prirodni potencijal (ugalj, hidropotencijal, potencijal biomase, vjetro i solarni potencijal), koji je nedovoljno iskorišćen, niska energetska efikasnost, kao i velika zavisnost od uvoza električne energije i fosilnih goriva. Većina prirodnih resursa se nalazi u sjevernoj, nedovoljno razvijenoj regiji Crne Gore.

Njihovom valorizacijom, obezbjeđuje se ne samo energetska sigurnost i nezavisnost, već se doprinosi uravnoteženijem ekonomskom razvoju države. Sa druge strane da bi se ostvario održivi razvoj države Crne Gore potrebno je optimizovati korišćenje prirodnih resursa kao i korišćenje energije, kroz intezivnu implementaciju mjera energetske efikasnosti. Valorizacijom raspoloživog potencijala, Crna Gora može zadovoljiti sopstvene energetske potrebe, i uzimajući u obzir njen geografski položaj pozicionirati se kao energetska čvorište i izvoznik energije.

Dakle, održivi pristup u korišćenju prirodnih resursa za proizvodnju energije mogao bi pomoći ne samo u ostvarenju strateških ciljeva Crne Gore da postane energetska nezavisna i ekološka država već i na unapredjenju svog ekonomskog razvoja.

Razvoj energetike je tijesno povezan i sa polikom zaštite životne sredine, o kojoj posebno treba voditi računa. Politika životne sredine je preduslov za očuvanje zdrave životne sredine i zdravlja ljudi, održivi turizam, poljoprivrede, šumarstva, ruralnog razvoja, energetike u ekološkoj državi Crnoj Gori. Shodno tome, ulaganja u ovu oblast će biti pod posebnom pažnjom IRF-a u 2016. godini.

Imajući u vidu činjenicu da je potrebno da se i opštine uključe u rješavanje problema nezaposlenosti, potrebno je da se prioritet usmjeri, kada se govori o infrastrukturnim projektima, za one projekte koji su u funkciji poslovnih aktivnosti.

To znači da ako je potrebno na lokalnom nivou da se obezbijedi zemljište, koje će se pretvoriti u biznis zonu, to je za takve projekte opravdano kreditno zaduživanje opština i lokalnih preduzeća u vlasništvu opštine. Takođe, ako je potrebno da se obezbijedi kompletna infrastruktura za biznis zonu, ili da se izgradi objekat za potrebe biznis inkubatora, tehnoloških parkova i sl. institucije koje su u funkciji biznisa, jasno je da takve investicije moraju biti tretirane sa posebnom pažnjom od strane IRF-a.

Na lokanom nivou potrebno je da se izgrade lokani putevi koji će povezati određenu mikro lokaciju sa magistralnim putevima i na taj način građanima omogućiti da svoje proizvode lakše plasiraju. Ovako vrsta ulaganja u infrastrukturu može, takođe, biti predmet posebne pažnje IRF-a i u 2016. godini.

Dakle, kada se govori o projektima infrastrukture onda se mora uzeti u obzir isključivo namjena za biznis i to će biti osnovni kriterijum prilikom odlučivanja za kreditiranje takve vrste projekta.

Ovaj kriterijum mora biti dominantan kada su u pitanju i projekti koje se odnose na zaštitu prirode, minimalnog zagađenja vazduha, zaštitu kvaliteta voda i efikasno upravljanje čvrstim otpadom i

otpadnim vodama, zaštitu od buke u životnoj sredini, bezbjedno upravljanje hemikalijama i kontrolu industrijskog zagađenja i dr. aktivnosti.

III INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

U cilju otklanjanja prepreka za razvoj MMSP, u dijelu finansijske podrške, IRF će u 2016. godini, biti usmjeren i na kreiranje novih ili inoviranje postojećih finansijskih instrumenata u skladu sa potrebama MMSP, ujedno šireći opseg ciljnih grupa kojima su namijenjene (inovativna MMSP, u ICT sektoru, socijalno preduzetništvo i slično), usmjeravajući se kako na investicije tako i na likvidnost preduzeća i podržavajući ravnomjerniji regionalni razvoj i zaposlenost.

Finansijska podrška MMSP sektoru u 2016. godini će težiti da proširi opseg finansijskih instrumenata (instrument COSME⁵ kreditnih garancija, mikrokrediti, infrastrukturni projekti u svrhu biznisa, finansiranje kapitala-equity) i obezbijedi povoljnije uslove kreditiranja.

I pored postignutih, značajnih rezultata u prošloj godini, kreiranjem odgovarajućeg sveobuhvatnog modela nastoji se stvoriti dobra osnova budućeg ubrzanog ekonomskog razvoja države.

Da bi Instrumenti finansijske podrške IRF-a za 2016.godinu, na pravi način mogli doprinijeti poboljšanju konkurentnosti ekonomije Crne Gore, neophodno je da se prioriteta i ciljevi oslanjaju na razvoj onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti.

Sa namjerom da se ostvare postavljeni ciljevi i zadaci, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će i u 2016.godini koristiti instrumente zahvaljujući kojima je u prošloj godini ostvario izuzetne rezultate:

- ❖ Kratkoročne kredite;
- ❖ Srednjoročne kredite;
- ❖ Dugoročne kredite.

Kratkoročni krediti su krediti čija je ročnost do godinu dana, i kojima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća. Ovi krediti mogu biti namijenjeni i za otkup potraživanja (tzv. faktoring finansiranje), za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se doprinosi premošćenje tekuće nelikvidnosti.

Srednjoročni krediti su krediti čija je ročnost od jedne do pet godina, i koji su namijenjeni projektima koji se mogu realizovati u navedenom periodu, trajna obrtna sredstva, i sl. Ovi krediti mogu biti namijenjeni posebnim ciljnim grupama ili onima koji namjeravaju, sa nešto dužim rokom od jedne godine, iskoristiti kreditna sredstva za projekte koji su namijenjeni za dalji rast i razvoj preduzeća. U 2016.godini će se ponuditi i posebne kreditne linije od 24 mjeseca, čija namjena je obezbjeđenje obrtnih sredstava, uz garanciju banke.

⁵ EU Program za konkurentnost malih i srednjih preduzeća 2014-2020

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Namjena kredita usklađena je prema potrebama crnogorskih preduzeća i ciljevima za 2016. godinu:

- ❖ Start up krediti (kreditni za početnike);
- ❖ Investicioni krediti;
- ❖ Krediti za likvidnost;
- ❖ Krediti za klastere;
- ❖ Krediti za infrastrukturne projekte/projekte vodosnadbijevanja, projekte zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije.

Start up krediti (kreditni za početnike) - Namjena ovih kredita jeste povećanje zaposlenosti (posebno mlađe populacije, studenata i žena) kroz finansiranje početnika u biznisu. Na ovaj način će se pružiti podrška ovoj ciljnoj grupi po posebno definisanim uslovima kako bi bili u prilici da obezbijede sopstveno zaposlenje. Uslov za dobijanje kreditnih sredstava je da lice obezbijedi 30% sopstvenog učešća u ukupnoj investiciji.

Investicioni krediti - Pored dužih rokova otplate, ove kredite karakterišu i značajniji iznosi radi ulaganja u investicije većeg obima. Investicionim kreditima se obično finansiraju prioritetni projekti iz oblasti prerađivačke industrije (veći nivo finalne proizvodnje), turizma i ugostiteljstva, proizvodnje hrane, ostalih vidova proizvodnje, usluga i sl.

Kreditni za likvidnost - Namjena kredita za likvidnost je nabavka obrtnog kapitala i prevazilaženje kratkoročnih ili sezonskih problema u likvidnosti preduzeća. U okviru kredita za likvidnost, preduzeće se može služiti i faktoring finansiranjem, tj. otkupom trenutnih potraživanja. Kroz ove kredite, preduzećima se pruža mogućnost da refinansiraju tekuća kreditna zaduženja, finansiraju trajna obrtna sredstva i ulože u pripremu poljoprivrede ili turističke sezone.

Kreditni za klastere - Jačanjem preduzetništva i podizanje njegove konkurentnosti kroz udruživanje u klastere namjera je da se poveća zaposlenost, supstituiše uvoz, podstiče domaća proizvodnja i izvoz, unaprijedi poslovni ambijent i doprinese ravnomjernijem regionalnom razvoju. Stvaranje novih proizvodno/uslužnih kapaciteta, tj. organizovanje proizvođača da sarađuju u klasterima i udruženjima, može doprinijeti povećanju kvaliteta proizvoda, lakši izlazak na inostrana tržišta i ispitivanje tržišta na kojima domaći proizvođači mogu postati vodeći igrači i ostvarivati profit. Takav način rada će im omogućiti veću informisanost, podjelu troškova nabavke, proizvodnje, marketinga i plasiranja proizvoda kroz saradnju sa ostalim članovima.

Kreditni za infrastrukturne projekte/projekte vodosnadbijevanja, projekte zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije – Namjena kredita je za ulaganje u projekte putne infrastrukture, vodosnadbijevanja i ostale manje infrastrukturne projekte kojima se

valorizuju ekonomski potencijali (biznis zone, zone primarne proizvodnje i sl.), kao i ulaganje u zemljište, građevinske objekte i uređaje.

Kreditna podrška sektoru MMSP-a i preduzetnicima, koju IRF CG AD realizuje, sprovodi se na dva načina: (a) posredstvom i uz garancije poslovnih banaka i (b) direktnim kreditnim aranžmanima.

Kreditna podrška sektoru MMSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše instrumente obezbjeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom IRF-a.

Motivisanost banaka da učestvuju u ovoj kreditnoj liniji proistekla je iz mogućnosti pridobijanja novih i zadržavanja postojećih klijenata, uz ostvarenje finansijskih benefita. Na ovaj način banke imaju šansu da klijentima ponude nižu kamatnu stopu od komercijalnih, odobravanjem kredita iz finansijskih sredstava Investiciono-razvojnog fonda CG A.D. po uslovima i procedurama koje raspisuje IRF.

U 2016. godini IRF CG AD će ponuditi bankama vrstu zajedničkog kreditnog aranžmana u kojem će svaka strana (i IRF CG AD i Banka) plasirati sopstvena sredstva i snositi rizik za svoj dio plasmana ili zajednički dijeliti rizik investicije.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti IRF-a za 2016. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 3 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 4 godine;
- ❖ Kamatna stopa do 5,5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- ❖ Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- ❖ Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- ❖ Grejs period do 5 godina;
- ❖ Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- ❖ Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- ❖ Maksimalan iznos do 5 mil EUR;
- ❖ Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- ❖ Kamatna stopa do 5,5%.

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2016. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija IRF CG AD za 2016. godinu.

Tokom godine IRF CG AD će u skladu sa zahtjevima i potrebama tržišta kreirati i dodatne kreditne linije koje će doprinositi ostvarenju postavljenih ciljeva za 2016. godinu.

U biznisu uspjeh je jedina mjera, stoga ona preduzeća koja redovno izvršavaju svoje obaveze prema dobavljačima, zaposlenima, državi, moraju biti predmet posebne pažnje i stimulatивne podrške od strane države. Finansiranje ovakvih preduzeća može podrazumijevati finansiranje investicionog ciklusa i/ili finansiranje trajnih obrtnih sredstava u zavisnosti od potreba konkretnog preduzeća nezavisno u kojoj privrednoj grani obavlja djelatnost.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u 2016. godini definisati posebne uslove za one subjekte koji projekate realizuju u opštinama sjevernog regiona i u manje razvijenim opštinama (Cetinje, Nikšić i Ulcinj). Pored *posebno definisanih uslova* za manje razvijene i opštine Sjevernog regiona, IRF CG AD će definisati i *stimulacije* za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta, kao i za one koji kao sredstvo obezbjeđenja ponude bankarsku garanciju.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope u odnosu na utvrđene kamatne stope.

Dodatno, stimulacije će se odnositi i na projekte koji budu finansirani po uslovima koji su definisani za klustersku proizvodnju i prioritetne projekte.

Prema Zakonu o plaćanju PDV-a i Zakonu o plaćanju poreza na imovinu, obaveza svih pravnih i fizičkih lica jeste plaćanje poreza, te shodno tome buduću saradnju sa Investiciono-razvojnim fondom CG AD mogu imati samo poreski obveznici koji svoje poreske obaveze redovno izmiruju, te na taj način unapređuju poslovno i investiciono okruženje u Crnoj Gori .

Shodno tome Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u 2016. godini posvetiti posebnu pažnju kreiranju stimulatивnih uslova za preduzeća koja redovno izmiruju svoje poreske obaveze. Spisak poreskih obveznika koji uredno izmiruju poreske obaveze objavljuje Poreska uprava Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom finansija, pa će tzv. "Bijela lista" biti mjerodavna prilikom formiranja stimulacija za ovu grupu preduzeća.

U skladu sa ugovorom sa Evropskom investicionom bankom, kamata na kredite koji se plasiraju iz sredstava ove finansijske institucije manja je za 0,5%.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, zavidnu poziciju i imidž koji je IRF CG izgradio na tržištu, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2016. godini:

- ❖ Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;

- ❖ Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;
- ❖ Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- ❖ Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje (npr. Igre na sreću) ;
- ❖ Bankarstvo i osiguranje;
- ❖ Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- ❖ Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

Pored usklađenosti sa definisanim uslovima i ispunjavanja svih potrebnih preduslova za finansijsku podršku, ukoliko se bude vršio izbor između dva projekta zbog nemogućnosti finansiranja oba, prednost će imati onaj koji po narednim kriterijumima ima više bodova:

Kriterijumi

Zaposlenost (1 bod po novozaposlenom) – maksimalno 10

<i>Regionalna komponenta</i>	<i>Broj bodova</i>
Jug	1
Centralni dio	3
Sjever	5
<i>Vrsta djelatnosti</i>	<i>Broj bodova</i>
Proizvodnja	10
Poljoprivreda	9
Proizvodnja hrane	8
Turizam i ugostiteljstvo	5
Usluge	4
Trgovina	1
<i>Žene i mladi u biznisu</i>	<i>Broj bodova</i>
Žena/mlađa populacija vlasnik i pokretač biznisa	10
Većina (51%) zaposlenih žene/mlađa populacija	6
Žena/mlađa populacija upravlja biznisom	3
<i>Posebne kategorije</i>	<i>Broj bodova</i>
RAE populacija	10
Invalidi	10
Preduzeća članovi Inkubatora	10

IV UPRAVLJANJE RIZICIMA

Preuzimanje rizika sastavni je dio poslovanja svake finansijske institucije. Stoga, efikasan i fleksibilan sistem upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i razvoja i od interesa je kako za akcionare, tako i za cjelokupnu društvenu zajednicu, jer samo odgovoran i kontinuiran pristup upravljanju rizicima na mikro nivou garantuje stabilnost i izdržljivost cjelokupnog finansijskog sistema.

Prepoznajući ove intencije, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti. Iako je IRF u svom poslovanju izložen većem broju rizika, IRF je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja sledećim rizicima: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. *Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja jer se neadekvatnom procjenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem IRF CG AD.*

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh. S obzirom da je kreditni rizik osnovni rizik sa kojim se IRF u svom poslovanju suočava, IRF će i u 2016. godini nastaviti da mu posvećuje posebnu pažnju. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

IRF je u obavezi, a shodno Zakonu o IRF-u, da primjenjuje odredbe Zakona kojima se uređuje poslovanje Banaka u dijelu upravljanja rizicima.

Na individualnom nivou, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u poslednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova, kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja posebno sa aspekta utrživosti kolaterala. Na portfolio nivou sistem za upravljanja kreditnim rizikom podrazumijeva praćenje strukture i kvaliteta cjelokupnog portfolija.

Koncentracija kreditnog rizika može se manifestovati na više načina i javlja se kad god postoji više kredita sa sličnim karakteristikama. Koncentracija kreditnog rizika podrazumijeva da portfolio Fonda sadrži veće izloženosti prema: jednom dužniku, grupi povezanih lica, određenom sektoru privrede, geografskom region, stranoj zemlji ili grupi zemalja čije su ekonomije povezane, vrsti proizvoda (vrsti plasmana), vrsti kolaterala. Visok nivo koncentracije

izloženosti prema nekoj od gore navedenih kategorija, može imati negativne efekte na prihode i kapital Fonda u slučaju problema unutar tako definisanih skupova. Dakle poseban akcenat u 2016. godini će biti na praćenju najvećih izloženosti u IRF-u i monitoring istih. Takođe posebna pažnja će se u 2016 godini usmjeriti na menadžment kolaterala u smislu kvalitetnije evidencije i izvještavanja o kvalitetu i strukturi kolaterala plasmana u Fondu.

Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da Fond neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili vjerovatnoću da će Fond za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove. Adekvatnim planiranjem novčanih priliva i odliva i sveobuhvatnim upravljanjem rizicima obezbjeđuje se likvidnost finansijskog sistema Fonda.

Rizik kamatne stope predstavlja negativan uticaj promjene kamatnih stopa na finansijski položaj Fonda. U skladu sa strateškim opredeljenjem Fonda, održavaće se umjereni nivo izloženosti ovoj vrsti rizika.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka koji nastaju zbog neadekvatnih procedura i neuspjelih internih procesa, ljudskog faktora, sistemskih ili eksternih događaja. Kako je IRF CG AD u 2015. godini uložio dodatni napor u kreiranju Pravilnika koji definiše upravljanje operativnim rizikom i njegovo svođenje na najmanju moguću mjeru, to će se njegova stroga primjena nastaviti i u 2016. godini.

Još jedan od veoma značajnih rizika koji je nefinansijskog karaktera i kojem se posvećuje posebna pažnja jeste *reputacioni rizik*. Reputacioni rizik je rizik gubitka zbog negativnog javnog mišljenja o poslovanju IRF-a. Glavni instrumenti kojima IRF održava ovu vrstu rizika na minimalnom nivou jesu anticipiranje promjena na tržištu i okruženju putem adekvatnog planiranja, interni akti o upravljanju rizicima, promovisanje dobre poslovne kulture unutar organizacije i efikasna interna revizija i kontrola.

V MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Uspostavljanje i razvijanje međunarodne saradnje je jedan od prioriteta IRF CG AD, a sve u cilju pružanja podrške rastu i razvoju ekonomije Crne Gore. Uloga IRF-a jeste podrška razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orjentisanim biznisima u svim sektorima. IRF CG AD sredstva za rad obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je ova aktivnost od posebnog značaja i predstavlja uslov za kvalitetne kreditne linije.

Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija, smanjenje rizika, razvoj privrede i druge vidove saradnje. Investiciono-razvojni fond CG AD će iz ovih razloga nastojati da u narednoj godini intenzivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i IRF CG.

1) Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu.

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem Ugovora o finansiranju između Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD i Evropske investicione banke 2012. godine. Ukupan iznos odobrenih sredstava je 50 mil €, koji je realizovan u potpunosti.

Povećanje ukupnog portfolija Fonda rezultiralo je i dinamikom bržeg povlačenja sredstava iz Evropske investicione banke, pa je IRF CG AD u martu mjesecu 2015. godine potpisao novi Ugovor sa ovom finansijskom institucijom koja je IRF-u odobrila 70 mil EUR.

2) Svjetska banka (SB)

Svjetska banka predstavlja skup pet međunarodnih organizacija u čijoj odgovornosti je pružanje finansijske pomoći zemljama u svrhu ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva, te ohrabrenja međunarodnih investicija. Nakon učlanjenja u MMF, Crna Gora je postala i punopravna članica Svjetske banke sa članskom ulogom i pravima i obavezama koje proističu iz članstva u grupaciji koju čine: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development IBRD), Međunarodna finansijska korporacija (International Financial Corporation, IFC), Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association, IDA), Multilateralna agencija za garantovanje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency,

MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje sporova (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID).

Do sada, saradnja sa Svjetskom bankom se ogledala kroz implemetaciju projekta "MIDAS" koji Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD od 2011. godine uspješno realizuje u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore.

Kako bi se saradnja sa Svjetskom bankom podigla na veći nivo, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u narednom periodu uložiti dodatni napor, kako bi po prvi put postao klijent Svjetske banke.

Zapravo MIGA- Multilateralna agencija za garantovanje investicija, agencija je Svjetske banke koja je osnovana radi globalne promocije stranih direktnih investicija na tržištima, u nastajanju eliminacije ili ublažavanja posljedica realizacije nekomercijalnih rizika u međunarodnim ekonomskim odnosima. MIGA pruža i tehničku pomoć stranim investitorima u cilju sigurnijeg ulaganja, naročito u manje razvijene zemlje. U tom pravcu, IRF CG AD je pripremio poseban projekat sa kojim je aplicirao kod MIGA-e u septembru 2014. godine.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD bi korišćenjem NHSOE instrumenta (Non-Honoring of Financial Obligation of state-owned enterprise) sa MIGA-om bio u prilici da obezbijedi značajna sredstva za ulaganje u crnogorsku privredu sa akcentom na nerazvijenije djelove zemlje, da osigura ravnomjerniji regionalni razvoj i ublaži ranjivost tog područja koja se, između ostalog, ogleda i u negativnim demografskim trendovima (*migracija mlađe populacije i dominacija staračkih domaćinstava*), smanji nezaposlenost i siromaštvo i sl.

U tom pravcu, predstavnici SB su posjetili IRF u 2015.godini i sa njenim predstavnicima obavili razgovore, u cilju uspostavljanja saradnje.

3) Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)

U narednoj godini će se raditi na uspostavljanju saradnje sa Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj (IBRD) koja je jedna od najvećih institucija koje pružaju pomoć državama u razvoju i nerazvijenim zemljama. Orijentacija saradnje sa ovom međunarodnom institucijom će biti usmjerena ka obezbjeđenju sredstava za finasiranje većih razvojnih projekta prije svega u turizmu ali i u druge sektore. Za ovu saradnju posebno je važna uloga nadležnog ministarstva, kako bi uspjelo da se realizuju oni projekti koje je to ministarstvo definisalo kao priorite sa aspekta ostvarenja strateških ciljeva.

4) Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

Razvojna banka savjeta Evrope je multilateralna razvojna banka sa socijalnim opredjeljenjem. Osnovana je sa ciljem da bi rješavala probleme izbjeglih lica, da bi kasnije proširila spektar djelovanja na oblasti koje direktno doprinose jačanju socijalne kohezije (uravnoteženog

socijalnog razvoja) u Evropi. CEB čini 40 zemalja članica, uključujući 18 iz Centralne i Istočne Evrope. CEB funkcioniše u okviru Savjeta Evrope i podržava njegove prioritete. Međutim, ona je zaseban pravni subjekt i finansijski je nezavisna.

CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja. U skladu s tim učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

CEB doprinosi implementaciji socijalno orjentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Jačanje socijalne integracije,
- Zaštita životne sredine,
- Podrška javnoj infrastrukturi sa socijalnim opredjeljenjem.

Shodno misiji CEB-a, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD priprema projekat koji će imati za cilj obezbjeđenje određenih kreditnih sredstava radi pružanja podrške socijalnom preduzetništvu, a koji bi se trebao razmatrati početkom 2016.godine.

5) WB EDIF (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)

WB EDIF (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility*) je zajednička inicijativa Evropske unije, međunarodnih finansijskih institucija (EIF, EIB, EBRD, KfW), bilateralnih donatora i Vlada zemalja Zapadnog Balkana (Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija). Program je zvanično pokrenut 5. decembra 2012. godine u cilju poboljšanja pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća i ekonomskom razvoju Zapadnog Balkana.

U okviru WB EDIF programa Crna Gora ima posebne obaveze u okviru **ENIF Fonda** u dijelu odlučivanja o instituciji koja će imati ulogu jednog od „investitora“, kao i finansijska participacija.

ENIF - Fond za inovativna preduzeća je u fazi osnivanja jer je u toku potpisivanje Sporazuma o partnerstvu- Sporazum o komanditnom društvu. Fondom upravlja privatni fond RSG Capital Slovenija, menadžer fonda, izabran od strane Evropskog Investicionog Fonda.

Cilj Fonda je da obezbijedi finansiranje u vlasnički kapital za inovativna MSP od početne do razvojne faze (ulaganje u equity – akcije, kapital od emisije preferencijalnih akcija i kapital od emisije hibridnih–zamjenjivih obveznica t.j. obveznice zamjenjive u dionice, konvertibilni krediti, mezanin finansiranje). Ulaganje je u vrijednosti od 170,000 do 1 mil €.

Fond pruža mogućnost da nekoliko MSP iz Crne Gore budu izabrana za investiranje.

6) UNPD (United Nations Development Programme)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP je pružanje podrške Crnoj Gori u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore, organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u Investiciono-razvojnom fondu prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, biće finansiran od strane Evropske unije, a biće realizovan u sardnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

Konkretna uloga Investiciono-razvojnog fonda CG AD se ogleda u pružanju finansijske podrške pomenutoj ciljnoj grupi kroz kreiranje finansijskog instrumenta.

Kako je u 2015.godini raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, to će se implementacija iste nastaviti i u 2016.godini.

7) Abu Dabi Fond za Razvoj (ADMAS projekat)

Razvojni cilj ADMAS projekta je da se poveća konkurentnost i jačanje integracije unutar lanca ishrane u Crnoj Gori. To zahtijeva više sofisticirane lance snabdijevanja i kvaliteta, kao i usklađenost na oba nivoa proizvodnje i prerade. Ovo bi trebalo da doprinese održivom korišćenju prirodnih resursa i poboljšanju životnog standarda u ruralnim područjima.

Vlada Crne Gore je u svojim planovima za budžetsku godinu 2015. obezbijedila garancije za ovaj projekat i podržala njegovu implementaciju. Vrijednost projekta iznosi 50 miliona američkih dolara. Ovaj projekat realizuje Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, a IRF daje podršku oko uspostavljanje hipoteke za date kredite.

Ovaj projekat će se realizovati u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, sa kojim je IRF potpisao sporazum o saradnji i realizaciji ovih projekata. Očekuje se početak realizacije ovih projekata u 2016.godini.

8) Ostale međunarodne finasijske organizacije

Pored navedenog, Investiciono-razvojni fond ima uspostavljenu saradnju i sa renomiranim Međunarodnim asocijacijama poput Međunarodne faktoring asocijacije (*Factors Chain International*) i Asocijacije evropskih garantnih institucija (*European Mutual Guarantee*

Association), čime je Fond dobio mogućnost proširenja djelatnosti i na međunarodnom finansijskom tržištu.

9) Regionalne finasijske organizacije

Od institucija koje obavljaju sličnu djelatnost kao i IRF CG AD, izuzetno korisna za razmjenu iskustava je uspostavljena saradnja sa Makednoskom bankom za podršku i razvoj (MBPR). Sa ovom institucijom ostvarena je aktivna saradnja, pa će se ona i u narednom periodu njegovati.

Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) je takođe banka koja ima sličnu ali i širu djelatnost od Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore. Svakako da je i u ovom slučaju razmjena iskustava važna za IRF CG AD, te će i sa ovom institucijom raditi na inteziviranju odnosa u mjeri u kojoj je to neophodno.

Fond za razvoj Republike Srbije, je fond koji je zamišljen da funkcioniše po sličnom sistemu kao i IRF CG AD. Zapravo, postavljeni ciljevi Fonda za razvoj Republike Srbije se poklapaju sa ciljevima i zadacima koje IRF CG AD ostvaruje. Po postavljenim ciljevima i zadacima, ova institucija je najbližnja IRF CG AD u regionu. Shodno tome, u cilju razmjene iskustava, IRF CG AD ima u planu da u 2016. godini uspostavi sradnju sa Fondom za razvoj Republike Srbije.

10) Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Banke sa kojima Fond ima uspostavljenu saradnju tokom 2015. godine su:

- ❖ Erste Banka AD Podgorica;
- ❖ NLB Montenegrobanka AD Podgorica;
- ❖ Societe Generale Bank AD Podgorica;
- ❖ Hipotekarna banka AD Podgorica;
- ❖ Hypo Alpe Adria Banka AD Podgorica;
- ❖ Atlas Banka AD Podgorica;
- ❖ Komercijalna banka AD Budva;
- ❖ Prva Banka Crne Gore AD Podgorica;
- ❖ Universal capital Bank AD Podgorica;
- ❖ Lovćen banka AD Podgorica;
- ❖ Zapad banka AD Podgorica;
- ❖ Invest Banka Montenegro AD Podgorica.

Planirano je da se uspostavi poslovna saradnja sa svim poslovnim bankama na teritoriji Crne Gore.

Preko instrumenta kreditne podrške IRF će pokušati da utiče na smanjenje kamata u bankarskom sektoru. Pored ostalih instrumenata sa nivoa države, IRF CG AD će sistemom partnerstva pokušati da utiče na banke da više sredstava ulože u razvojne projekte kao i u projekte iz prioriternih sektora razvoja poljoprivreda, turizam, drvoprerađiva i dr.

Kako bi uspjela u ovome, IRF će bankama ponuditi sistem poslovanja koji će se zasnivati na kofinansiranju, gdje će obje strane (i IRF CGi banka) snositi po 50% rizika u finansiranju ovih projekata.

IRF u cilju ostvarenja svojih zadataka, sarađuje i sa sljedećim državnim institucijama:

11) Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore

Investiciono-razvojni fond A.D. ima uspješnu saradnju sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, sa kojim već nekoliko godina unazad realizuje aktuelni MIDAS projekat. Riječ je o Projektu institucionalnog razvoja i jačanja poljoprivrede ("Montenegro Institutional Development and Agriculture Strengthening" - MIDAS projekat) koji realizuju Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Svjetska banka u cilju jačanja poljoprivrede i ruralnog razvoja kao i promovisanju unapređenja zaštite životne sredine u skladu sa standardima Evropske unije (EU).

U planu je nastavak uspješne saradnje na ovakvim i sličnim projektima kojima se utiče na ruralni razvoj Crne Gore i ulaže u sektor poljoprivrede.

Kako je Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja u 2015.godini počelo sa implementacijom IPARD like programa, to je IRF bio takođe uključen u njihovu realizaciju. U 2016.godini se očekuje veći broj ovih projekata.

Ovaj program omogućava Crnoj Gori korišćenje 3,8 miliona EUR IPA fondova za dalja ulaganja u poljoprivredu, kako bi se poljoprivredni proizvođači bolje pripremili za korišćenje IPARD programa za pretpristupnu pomoć. Na raspolaganju je 4,1 mil EUR za grantove, tj. direktnu i bespovratnu podršku za poljoprivredna gazdinstva i kompanije koje se bave poljoprivrednom djelatnošću.

Ovaj projekat ima za cilj da obuhvati sve sektore primarne poljoprivredne proizvodnje: mljekarstvo, govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, svinjogojstvo, živinarstvo, voće, povrće, pečurke i ratarske kulture (žitarice), aromatično i ljekovito bilje, vinogradarstvo, maslinarstvo, sektor pčelarstva i sektor akvakulture. Potencijalnim korisnicima projekta biće dostupna bespovratna pomoć za investicije koje imaju za cilj povećanje poljoprivredne proizvodnje, kvaliteta proizvoda kao i podizanje higijenskih standarda na gazdinstvima.

Kako su ove dvije institucije ostvarile uspješnu saradnju to će se ista nastaviti u narednoj godini. Ovdje se, pored pomenutih programa koji su aktuelni (MIDAS, IPARD) misli i na učešće IRF-a u realizaciji novog projekta koji se planira realizovati u saradnji sa Abu Dabi Fondom za Razvoj

(Abu Dhabi Fund for Development) iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. Sa ADFD Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je definisalo način saradnje, u cilju kreditiranja poljoprivrednika radi rasta proizvodnje u ključnim sektorima poljoprivrede, posebno u sektoru proizvodnje mlijeka, te smanjenje uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

IPARD like i ADMAS projekti predstavljaju pravu razvojnu šansu za crnogorsku poljoprivredu.

12) Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Polazeći od činjenice da je planirana u naredne četiri godine izgradnja smještajnih turističkih kapaciteta sa oko 32,000 kreveta to je za očekivati povećanje investicija u tom sektoru. U tom pravcu potrebno je kreirati posebne kreditne linije koje će biti usmjerene na razvoj turizma u Crnoj Gori, i to kroz:

1. Izgradnju novih i adaptaciju postojećih hotela;
2. Podršku razvoju turističke infrastrukture;
3. Podršku razvoja kompletne turističke ponude- vanpansionska ponuda;
4. Izgradnju i adaptaciju ugostiteljskih objekata;
5. Pretvaranje građevinskih objekata u turističke kapacitete.

U skladu sa navedenim Ministarstvo održivog razvoja i turizma mora uložiti dodatne napore kako bi obezbijedilo stimulatívne mjere u vidu grant podrške, ili u vidu subvencionisanja kamatnih stopa za one projekte koji su prioritet razvoja turizma uključujući i regionalnu komponentu.

Dodatno, treba raditi i na pronalaženju međunarodnih finansijskih institucija koje bi obezbijedile posebne kreditne linije za razvoj turizma.

Pored navedenih projekata, IRF će učestvovati u realizaciji onih projekata koje Ministarstvo prepoznaje kao prioritetne, a koji su iz oblasti održivog razvoja (zaštite životne sredine, rješenje pitanja otpadnih voda na lokalnom nivou i sl.) i turizma.

13) Ministarstvo ekonomije

U namjeri da ostvari postavljene ciljeve, Investiciono-razvojni fond CG AD će zajedno sa Ministarstvom ekonomije u 2016. godini kreirati instrument koji će imati za cilj podsticanje konkurentnosti preduzetnika mikro, malih i srednjih preduzeća kroz razvoj klasterske proizvodnje u Crnoj Gori.

Dosadašnji odnos sa Ministarstvom ekonomije je dobar primjer podsticanja preduzetništva određenim ciljnim grupama, gdje treba istaći saradnju na realizaciji sporazuma o subvencionisanju kamatne stope u visini od 1%, za kredite koje je Investiciono-razvojni fond CG AD realizovao u manje razvijenim opštinama sjevera Crne Gore u 2012. godini.

Program klsterske proizvodnje će se takođe realizovati u vidu državne pomoći (subvencije kamatnih stopa). Cilj Programa podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori je finansijska podrška za preduzetnike, mikro, mala i srednja privredna društva koja su dio klastera radi prevazilaženja „uskih grla“ u poslovanju kroz nabavku proizvodne opreme (izuzev IT opreme i saobraćajnih sredstava), a zasnovano na principu refundacije (povraćaja dijela troškova). Princip je da preduzeće finansira 100 % svih troškova nabavke opreme za koju konkuriše, a onda mu se nakon podnošenja dokumentacije koja dokazuje utrošak sredstava ugovorene aktivnosti odobrava finansijska pomoć (refundacija).

Odobrena pomoć od strane Ministarstva ekonomije je do 70% nabavne vrijednosti opreme (u skladu sa dostavljenom fakturom i ostalom dokumentacijom) ili najviše do 10.000 € po jednom aplikantu.

Pored navedenog, u saradnji sa ovim Ministarstvom, Investiciono razvojni gond CG je krajem 2015.godine pripremio potrebnu dokumentaciju i odvojio određena sredstva radi uključivanja u u Program za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility-WB EDIF)-ENIF Fond za inovativna preduzeća.

Osnovni ciljevi WB EDIF Programa odnose se na poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća kroz podsticanje i promovisanje nastanaka novih i rast postojećih inovativnih preduzeća koja imaju visok potencijal za rast. Inicijativa uključuje i novi vid finansiranja u kapital-equity, rizični (venture) kapital, čime ujedno treba da doprinese nastanku i razvoju regionalnog tržišta rizičnog kapitala.

Zahvaljujući ovom zajedničkom projektu MMSP, registrovana u Crnoj Gori imaju šansu da budu uključena u ovaj program, sa kojim će biti detaljnije upoznata nakon objavljivanja konkursa (početkom 2016.godine).

Buduća saradnja sa Ministarstvom ekonomije podrazumijeva i saradnju na drugim prioritetnim projektima (npr iz oblasti energetike i energetske efikasnosti) po istom ili sličnom mehanizmu.

14) Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Saradnja sa ovim Ministarstvom se ogleda u kreiranju, a kasnije i realizaciji instrumenta koji će biti kreiran u cilju realizacije programa za rodnu ravnopravnost - podrška posebnoj ciljnoj grupi-ženama u biznisu.

U 2015.godini kreirana je kreditna linija koja je maksimalno prilagođena zahtjevima i potrebama ove ciljne grupe. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava će uložiti dodatne napore kako bi ovoj ciljnoj grupi pružilo veću podršku u smislu informisanosti, edukacije i stalnog monitoringa, zajedno sa UNDP-om u narednoj godini.

Program za rodnu ravnopravnost IPA 2010, koji zajednički sprovode UNDP i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Evropska unija, ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti. Konkretni cilj je jačanje kapaciteta, poboljšanje mehanizama i unapređenje odgovarajućih politika, u skladu sa međunarodnim okvirima (UN i EU), nacionalnim politikama i razvojnim prioritetima zemlje.

Imajući u vidu naprijed navedeno, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i UNDP-om, definisao (ne)finansijsku podršku radi poboljšanja uslova za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Na osnovu istraživanja koje je sprovело pomenuto Ministarstvo zajedno sa UNDP-om, riječ o srednje obrazovanoj populaciji, kojoj će se pored informisanosti pružiti i monitoring koji podrazumijeva njihov stalni kontakt sa predstavnicima ovih institucija. Monitoring, takođe, podrazumijeva seriju edukativnih aktivnosti u cilju osposobljavanja žena za sticanje preduzetničkih znanja i vještina prije apliciranja za kredit i nakon realizacije kredita.

Dalje, monitoring podrazumijeva i nastavak mentorstva nad finansiranim biznisom kako bi se ženama pružila podrška da uspješno realizaciju prezentovane/započete ideje.

15) Ministarstvo finansija

Osnovna saradnja IRF CG AD i Ministarstva finansija ogleda se u zajedničkom radu na projektima koji se posebno tiču obezbjeđivanja sredstava od stranih finansijskih institucija, kao što su sredstva od Svjetske Banke, Evropske investicione banke, sredstva iz UAE (Ujedinjenih arapskih emirata) i iz sl. izvora.

Jako je važno nastaviti sinhronizovanu saradnju između ove dvije institucije u pogledu obezbjeđivanja informacija koje su od velikog značaja za strane finansijske institucije u procesu odobravanja sredstava za IRF CG AD.

Kao što je i do sada bila praksa, Ministarstvo finansija će i u 2016. godini pružati podršku IRF CG AD kada je riječ o kreiranju projekata za ovakve i slične namjene.

Kao primjer dobre saradnje ove dvije institucije jeste saradnja na pripremanju podataka za istraživanje preduzetničkih aktivnosti u Crnoj Gori. Crna Gora je bila uključena u međunarodna istraživanja koja su se odnosila na međunarodnu konkurentnost: Global Competitiveness Report - Izvještaj o globalnoj konkurentnosti, Doing Business – Poslovanje, Mjerenje preduzetničkih aktivnosti u zemlji – GEM istraživanje.

Na nacionalnom nivou, tada su sprovedena brojna istraživanja od kojih je najznačajnije istraživanje poslovna klima u sektoru malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori i utvrđivanje poslovnih performansi preduzeća koje utiču na konkurentnost.

Crna Gora, priključenjem *GEM konzorcijumu* i publikovanjem prvog Nacionalnog izvještaja u 2011. godini dobila je značajnu istraživačku osnovu za poboljšanje preduzetničkog ambijenta i za dinamičniji razvoj malih i srednjih preduzeća.

Ovo može poslužiti kao dobar primjer za buduću zajedničku saradnju na ovakvim ili sličnim istraživačkim projektima.

16) Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije

IRF će od 2016.godine saradivati i sa Ministarstvom za informaciono društvo i telekomunikacije, sa ciljem pružanja podrške i unapređenju preduzetništva u domenu razvoja i pružanja usluga iz oblasti informaciono komunikacionih tehnologija.

Fond i Ministarstvo će saradivati u oblasti razvoja preduzetništva koje ima za cilj otvaranje novih radnih mjesta, bilo da je u pitanju osnivanje sopstvenog biznisa ili podsticaj ulaganju u dalji razvoj informacionog društva, uvođenjem novih tehnologija, jačanju i poboljšanju konkurentnosti.

Fond će u okviru posebnog Programa kreditiranja za 2016.godinu, radi pružanja finansijske podrške, obezbijediti direktnu kreditnu liniju za ICT zainteresovanim korisnicima kredita, i to:

- studentima koji namjeravaju da pokrenu biznis iz ICT oblasti (e-trgovina, e-marketing i drugi oblici online organizovanja),
- start up preduzećima (početnici u biznisu) za obezbjeđivanje ICT infrastrukture,
- malim i srednjim preduzećima, za unapredjenje informatičke infrastrukture uključujući i računarsku opremu.

Uslovi kreditiranja će biti definisani u navedenom Programu.

17) Poreska uprava

Pravilima i procedurama IRF CG AD definisano je da korisnici kreditnih sredstava ne mogu biti ona lica koja imaju neizmirenih obaveza prema Poreskoj upravi. Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG AD sa Poreskom upravom ostvaruje komunikaciju na nedeljnom nivou, kako bi dobio potrebne podatke o poreskim obavezama lica koja su u procesu kreditne analize kod IRF CG AD.

Na ovaj način, osim što dobija brzo i precizno tražene podatke, IRF CG AD, skraćuje vrijeme preduzetnicima prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije i smanjuju se biznis barijere.

Dobra poslovna saradnja sa Poreskom upravom nastaviće se i u 2016. godini, posebno imajući u vidu namjeru IRF CG AD da u 2016. godini stimuliše disciplinovane poreske obveznike koji se nalaze na tzv "Bijeloj listi" koju, zajedno sa Ministarstvom finansije, objavljuje Poreska uprava Crne Gore.

18) Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća i Investiciono-razvojni fond CG AD imaju iste ciljeve - pružanje podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Crnoj Gori, s tim što se Direkcija bavi nefinansijskom a IRF CG AD finansijskom podrškom u razvoju MMSP.

Shodno tome, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća je usmjerena na podršku MMSP u edukativnom i savjetodavnom smislu. Ovdje se posebno misli na početnike, mlade i žene u biznisu, kojima je u najvećoj mjeri i potreban ovakav vid (ne)finansijske podrške.

Započinjanje biznisa i opstanak preduzeća u prvim godinama poslovanja je izazov za svakog preduzetnika. U tom periodu, zahtjevi preduzetnika za različitim vidovima podrške su veoma izraženi i odgovor države treba da bude zasnovan na kreiranju potrebnih instrumenata, koji će omogućiti efikasnu upotrebu finansijske i nefinansijske podrške kojom se omogućava rast i razvoj preduzetničke ekonomije.

Shodno tome, u 2015. godini Direkcija i IRF CG AD su počele realizaciju posebnog programa koji se odnosi na podršku početnicima u biznisu kako sa aspekta edukacije tj. pripreme za biznis tako i sa aspekta kreditiranja za one preduzetnike početnike koji zadovolje predviđene uslove.

Nefinansijska podrška, koja se realizuje kroz aktivnosti Direkcije za razvoj MSP i mreže Biznis centara, je usmjerena na različite vrste savjetodavnih usluga i treninga koji će omogućiti potencijalnim preduzetnicima sticanje neophodnih znanja za uspješno otpočinjanje biznisa.

Ova praksa će se nastaviti i u 2016.godini.

Pored toga, IRF će u saradnji sa Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća i Zavodom za zapošljavanje pripremiti biznis ideje sa razrađenim investicionim projektima, ne bi li na ovaj način animirali preduzetnike da realizuju neku od ponuđenih ideja.

19) Opštine

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je usvojio dugogodišnju praksu da, da uz pomoć opština, vrši promociju svojih proizvoda - kreditnih linija kao i da organizuje obilaske manje razvijenim opštinama i opštinama sjevernog regiona. Ova praksa će se nastaviti i u 2016. godini, a IRF CG AD će raditi na intenziviranju postojeće saradnje. U narednoj godini očekuje se od opština da aktivnije učestvuju u stvaranju šire dostupnosti informacija o uslovima i proizvodima koje nudi Investiciono-razvojnog fonda CG AD.

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona. Uz podršku Zajednice opština moguće je poboljšati međuopštinsku saradnju, koja je ključna za razvoj klastera koji se proteže na teritoriji nekoliko opština. Imajući u vidu postojanje navedenog institucionalnog okvira u državi, opštine mogu predstavljati pokretač

razvoja klastera. Takođe, saradnju u budućem periodu je potrebno usmjeriti i na smanjenje administrativnih barijera za razvoj preduzetništva u Crnoj Gori. Ovdje se misli na vrijeme i troškove izdavanja potrebne dokumentacije koja je preduzetnicima neophodna prilikom realizacije planiranih investicija.

S obzirom da najveći broj MMSP živi i radi lokalno, od velike važnosti je uloga lokalne samouprave u podsticanju razvoja MMSP. To se posebno ogleda u uspostavljanju povoljnog poslovnog ambijenta na lokalnom nivou, obezbjeđivanjem potrebne lokalne institucionalne infrastrukture, koja pruža poslovne informacije, usluge i obuke za MMSP, kao i različite oblike finansijske podrške. U tom smislu, zajedničko djelovanje lokalnih samouprava i IRF CG AD kao i samo udruživanje lokalnih samouprava, neophodno je za uspostavljanje sveobuhvatne podrške MMSP, uz politiku povećanja konkurentnosti i smanjenja neravnomjernosti u regionalnom razvoju.

Posebnu pažnju treba posvetiti preduzetničkoj infrastrukturi. U cilju tehničko-tehnološkog unapređenja potrebno je formiranje biznis centara kao i tehnoloških parkova, dok je za sticanje znanja i vještina za bavljenje biznisom potrebno uspostavljanje preduzetničkih inkubatora na nivou lokalnih uprava.

Posebno je važno istaći da će se i u 2016. godini nastaviti praksa da, umjesto finansiranja opština za infrastrukturne projekte, pažnja posvetiti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su isključivo u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta. Naime, ukoliko je razvoj komunalne infrastrukture neophodan za nesmetan razvoj biznisa u nekoj opštini, u tom smislu će ulaganje u uspostavljanje sistema za zaštitu životne sredine biti opravdano, takođe u tom slučaju je opravdano i ulaganje u vodovodnu infrastrukturu odnosno u unapređenje sistema vodosnadbijevanja (prečišćavanje otpadnih voda i sl). Dodatno, ukoliko je ulaganje u putnu infrastrukturu uslov za nesmetan rast i razvoj poljoprivrede i ruralnog dijela države Crne Gore, onda će se i u tom smislu smatrati opravdanim ulaganje u projekte ovog tipa.

Takođe, razvojem biznis zona na nivou lokalne samouprave podstiče se ravnomjeran razvoj Crne Gore i povećava zaposlenost. Zona u kojoj se odvija privredna djelatnost trebala bi biti opremljena energetsom infrastrukturom (trafostanice, javna rasvjeta, električni priključci itd.), komunalnom infrastrukturom (vodovodne instalacije, kanalizacije u zoni i priključak na spoljne instalacije), saobraćajnom infrastrukturom (pristupni putevi i saobraćajnice u zoni) telefonskim priključcima i sl.

Imajući u vidu prednosti biznis zona (novo zapošljavanje, podsticanje ulaganja u nove investicije kao i druge olakšice u poslovanju), ulaganje u infrastrukturu koja je u funkciji razvoja i stvaranja biznis zona se smatra opravdanom.

Takođe, opštine mogu da utiču na određivanje prioriteta za finansiranje određenih projekata. Opštine mogu, uz izdavanje garancije, preporučiti određene projekte od značaja za privredni razvoj države Crne Gore koje bi IRF CG AD, u skladu sa svojim procedurama, finansirao.

Sa svim navedenim, kao i ostalim institucijama u državi, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će uložiti dodatne napore da u što većoj mjeri utiče na smanjenje barijera u razvoju crnogorskog preduzetništva.

Dodatno, Investiciono-razvojni fond Crne Gore i Montenegro Business Aliance (MBA), kao institucija čiji je jedan od prioriternih ciljeva u poslovanju, razvoj i jačanje preduzetništva u Crnoj Gori, su u drugoj polovini 2014. godine potpisale sporazum o saradnji što obavezuje obje institucije da u narednim godinama inteziviraju započetu saradnju.

VI ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI

Zaposleni u IRF CG AD, predstavljaju njegovu najveću pokretačku i stvaralačku snagu. Oni imaju presudnu ulogu i značaj u procesu daljeg napredovanja i razvijanja, nosioci su uvođenja promjena, stvaranja dodatne vrijednosti, povećanja efikasnosti poslovanja, te time i pokretači budućih performansi IRF CG AD. Od stepena osposobljenosti za rad, razvijenosti radnih navika, kreativnosti i motivisanosti zaposlenih zavisi, u krajnjoj liniji, realizacija postavljenih ciljeva Fonda.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD od svog osnivanja posluje uspješno, zahvaljujući stručnosti i profesionalnosti svojih zaposlenih. IRF CG AD je prilično mlada institucija koja posluje na finansijskom tržištu pod istim uslovima kao sve banke i druge kreditno-garantne institucije, što znači da za Fond važe ista pravila kao i za sve ostale finansijske institucije. Kolektiv IRF CG AD karakterišu mladi ljudi koji su spremni da neprestano uče i razvijaju se. Odgovornost, motivisanost, sklonost ka timskom radu, su samo neke od karakteristika tima.

Svjesni činjenice da je razvoj ljudskih resursa od presudnog značaja za razvoj svake organizacije i preduzeća, i da predstavlja ljude koji individualno i timski doprinose ostvarenju biznis ciljeva organizacije, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u narednom periodu, intenzivnije nego što je to radio u prethodnim godinama, nastojati da omogući ostvarenje ličnog i profesionalnog potencijala svakog zaposlenog.

Svakom zaposlenom koji iskaže posebnu motivaciju i potencijal, omogućiće se kontinuirano usavršavanje i obrazovanje. Pored individualnog usavršavanja praktikovaće se grupni treninzi, mjesečni/ godišnji bonusi.

U drugoj polovini 2014. godine usvojen je novi Etički kodeks. Etički kodeks je dužan da poštuje svaki zaposleni u Investiciono razvojnom fondu CG AD. Pored navedenog, kodeksom je definisana i lojalnost, nepristrasnost, profesionalnost i ljubaznost zaposlenih, čuvanje poslovne tajne, odnos pretpostavljenog i zaposlenog i sl.

Kada je riječ o unutrašnjoj organizaciji IRF CG AD, u 2014. godini se usvojilo i počelo primjenjivati niz internih akata koji imaju za zadataka da kroz kontinuirano praćenje i kontrolu svih poslovnih aktivnosti Fonda, operativno-proceduralni rizik svede na najmanju moguću mjeru.

U tom smislu i u narednoj godini Investiciono-razvojni fond CG AD ima u planu da radi na poboljšanju postojećih ali i na kreiranju novih internih akata.

Ono što će i u 2016. godini poslužiti kao dobar primjer jeste praksa Kreditno-garantnog odbora i Odbora direktora IRF CG AD da se sastaju jednom nedjeljno. U cilju brže obrade i realizacije kreditnih zahtjeva, Kreditno-garantni odbor i Odbor direktora donose odluke na nedjeljnom nivou.

Posebna pažnja će se posvetiti radu sindikata IRF-a, preko koga će se realizovati edukacije zaposlenih kao jedan od značajnih zadataka koje ima Sindikat IRF-a.

VII RAZVOJ INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA

Kao odgovor na zahtjeve vezane za upravljanje i smanjenje kreditnog i operativnog rizika, težište razvoja Informacionog sistema IRF CG u 2016. godini predstavljaće nabavka i implementacija modula:

1. Aplikacija za automatizaciju procesa klasifikacije i obračuna ispravki vrijednosti bilansne aktive kao i rezervisanja za gubitke po vanbilasnim stavkama na pojedinačnoj i grupnoj osnovi, a u skladu sa metodologijama MRS, MSFI, Internom metodologijom banka i Odlukama CBCG. Ova aplikacija će omogućiti jednostavniju primjenu usvojenih politika i procedura za identifikaciju mjerenje, procjenu i upravljanje kreditnim rizikom, a time doprinese smanjenju kreditnog rizika na nivo prihvatljiv za IRF CG.
2. Menadžment kolaterala - omogućava evidenciju svih tipova obezbjedjenja koji se koriste za pokrivanje izloženosti, kao i njihovu alokaciju na potraživanja sa ciljem kontrole i smanjenja kreditnog rizika. Aplikacija pruža detaljno izvještavanje i kontrolu svih registrovanih kolaterala u sistemu kao i alokaciju po različitim metodologijama i algoritmima raspodjele.
3. Aplikacija za praćenje naplate potraživanja i kontrolu senzitivnog procesa životnog ciklusa kreditnog aranžmana, od nastanka do kompletnog procesa prinudne naplate.

U 2016.godini planirana je izrada projekta Document Managmenta (sistem upravljanja dokumentima) u saradnji sa menadžmentom i ostalim službama IRF CG AD.

Krajem godine planiran je početak izvodjenja projekata "Virtualizacija i konsolidacije serverskih resursa". Novo rješenje će imati efekte na povećanje redundantnosti sistema, veću iskorištenost hardvera (moguće je instalirati veći broj VM-a), ušteda električne energije, smanjenje troškova održavanja i bolji monitoring i kontrola hardvera.

Primjenom ovog procesa biće omogućano optimizirano korišćenje hardverskih resursa konsolidacijom postojećih ili efikasnijom upotrebom novih servera, brza implementacija novih servisa fleksibilnim dodjeljivanjem hardverskih resursa virtualnim serverima, povećana stabilnost sistema te jednostavno ostvarivanje visoke dostupnosti postojećih servisa.

Virtualizacijom serverskih resursa otvaraju se vrata brzom oporavku u slučaju kvara jednog od servera kao i jeftiniji scenarij oporavka u slučaju vanrednih situacija odnosno katastrofe.

U cilju usaglašavanja sa svjetskim standardima iz područja informacionih tehnologija, odnosno u cilju smanjenja rizika od incidenata i povećanju sigurnosnog aspekta Informacionog sistema IRF CG AD u toku naredne godine planira se donošenje novih internih procedura i revizija starih.

VIII MARKETING STRATEGIJA

Osnova buduće aktivnosti IRF CG AD odnosiće se na podršku razvoja preduzetništva u Crnoj Gori, (malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima, poljoprivrednicima), podršku infrastrukturnim i ekološkim projektima, kroz različite instrumente finansijske podrške, kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, podršku otvaranju novih radnih mjesta, a u skladu sa Ekonomskom politikom Vlade Crne Gore. Strateški pristup IRF CG AD je fokusirati se na ciljnu grupu, kojoj se želi obratiti, istaći prednosti uslova finansijske podrške u odnosu na konkurenciju i time predstaviti IRF kao finansijsku Instituciju koja ima za cilj razvoj ekonomije Crne Gore, poslujući po principu društvene odgovornosti.

Cilj promocije IRF-a je približiti sve potrebne informacije potencijalnim korisnicima kredita i faktoring finansiranja. Marketing će pored informativne uloge, imati i edukativnu. Kroz razne oblike nastupa u javnosti, IRF će se usmjeriti i na organizovanje edukativno-promotivnih programa.

- ❖ *Pristup „jedan na jedan“* , koji je u fokusu, gdje će se u direktnom kontaktu sa preduzetnikom predstaviti uslovi finansiranja za kreditnu liniju koja je u domenu njegovog interesovanja.
- ❖ *Prezentacije*, po kojima je IRF CG AD prepoznat kao institucija koja ide kod korisnika, posjećuje crnogorske opštine i prezentuje uslove finansiranja svim zainteresovanim investitorima. Na ovaj način žele se pružiti sve potrebne informacije o uslovima za dobijanje kredita i time omogućiti upoznavanje sa proizvodima IRF-a.
- ❖ *Prezentacije biznis asocijacijama* – Organizovaće se prezentacije za Biznis asocijacije i za njihove članove, kao i seminari i radionice.
- ❖ *Oglašavanje u medijima* - Veoma je važno da svaki potencijalni klijent tačno prepozna svoja poslovna interesovanja u pojedinim kreditnim proizvodima. Polazeći od ovog stanovišta, IRF je za 2016. godinu Medija planom predvidio oglašavanje u elektronskim i štampanim medijima, gdje će se posebna pažnja posvetiti da u fokusu interesovanja bude svako preduzeće, preduzetnik, poljoprivrednik kome se želimo obratiti kao potencijalnom investitoru.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju Strategije komunikacije IRF-a za 2016. godinu, koja će se bazirati na tome da se što većem broju ljudi objasne šanse, koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da te šanse iskoriste.

Planirano ćemo postići promocijom: znanja, produktivnosti, jednakih mogućnosti za sve, valorizacije prirodnih resursa, kao i odgovornog odnosa prema obavezama.

Investiciono-razvojni fond je razvijenim Alatima za PR (odnose sa javnošću) za narednu poslovnu godinu, planirao promociju svih djelatnosti koje finansira, kao i promociju samog postojanja institucije i njenog brenda.

Alati koji će se koristiti u pomenute svrhe su:

- ❖ Savjetnik za preduzetništvo;
- ❖ Radionice;
- ❖ Sajmovi održivih biznis ideja;
- ❖ Nagrade za najbolju biznis ideju/najboljeg klijenta;
- ❖ Kontinuirana promocija uspješnih klijenata IRF-a;
- ❖ Besplatna info-linija – Call centar;
- ❖ Medijski nastupi ključnih ljudi;
- ❖ Newsletter;
- ❖ Press clipping.

Cilj Strategije komunikacije je da se poboljša prezentovanje javnosti onoga čime se Investiciono-razvojni fond bavi. Mjerljiv rezultat bi bio da: anketa koja će se sprovesti među građanima i preduzetnicima, nakon primjene strategije, pokaže da su bolje upoznati sa djelatnošću i načinom funkcionisanja IRF-a, da građani zainteresovani za razvoj preduzetništva budu bolje informisani o mogućnostima jednakim za sve koje im otvara IRF, i da opšta javnost bude svjesnija kako je preduzetništvo najsigurniji (mada ne i najlakši način) , da sebi i porodici obezbijede kvalitetan život, bolju budućnost.

IX KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Biti društveno odgovoran ne znači samo ispunjavati zakonske obaveze, već i preko toga, investirati u ljudski kapital, okolinu kao i u odnose sa stekholderima (akcionari, klijenti, konkurenti, i sl). To je zapravo, proces u kome preduzeće usklađuje svoje odnose sa najraznovrsnijim društvenim akterima koji mogu, ali i ne moraju, imati uticaja na poslovanje preduzeća.

Praksa društveno odgovornog poslovanja se odnosi na cjelokupnu sferu uticaja i raspon djelovanja jednog preduzeća, kao i na odnose koje ono pri tome uspostavlja. Drugim riječima, društveno odgovorno poslovanje bi se moglo definisati kao koncept u okviru koga se preduzeće prema svim svojim stekholderima odnose etički i odgovorno, odnosno na društveno prihvatljiv način.

Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekat odlučuje i na dobrovoljnoj osnovi doprinosi boljem društvu i čistijoj životnoj okolini, u saradnji sa ostalim stekholderima.

Unutar preduzeća, društveno odgovorna praksa uključuje zaposlene i odnosi se na područja kao što su investiranje u ljudski kapital, zdravlje i sigurnost te upravljanje promjenama. Shodno tome ulaganje u edukaciju, radne uslove kao i ulaganje u dobre odnose sa zaposlenima, može doprinijeti povećanju produktivnosti institucije što je svakao dio DOP-a. U tom kontekstu, odgovarajuće mjere mogu uključivati dodatnu edukaciju zaposlenih; bolju uravnoteženost između rada, porodice i slobodnog vremena, poštene zarade i jednake uslove za napredovanje žena u preduzeću; sigurnost na poslu itd.

Društveno odgovorno poslovanje proteže se i izvan samog preduzeća – na lokalnu zajednicu i različite aktere (pored zaposlenih i akcionara), poslovne partnere, klijente/korisnike usluga, javnu upravu, lokalne NVO i sl. Ovaj aspekt društveno odgovornog poslovanja dolazi najviše do izražaja u javnosti i čini samo preduzeće prepoznatljivim.

Vodeći se gore navedenim , IRF CG AD će se i u 2016. godini ponašati društveno odgovornim, pa će nastaviti sa ulaganjem, između ostalog, u sportske i kulturne događaje.

X UPRAVLJANJE IMOVINOM

10.1. Portfolio hartija od vrijednosti

Portfelj Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore A.D. čine:

- ❖ Vlasničke hartije od vrijednosti - akcije koje glase na dio kapitala akcionarskog društva;
- ❖ Udjeli u društvima sa ograničenom odgovornošću, odnosno javnom preduzeću;
- ❖ Dužničke hartije od vrijednosti - obveznice, koje imaocu daju pravo na isplatu vrijednosti na koju glase, kao i druga prava u skladu sa odlukom o emisiji;

10.1.1. AKCIJE/UDJELI

Akcije

IRF posjeduje akcije u 29 društava koja su registrovana kod Centralne depozitarne agencije AD Podgorica. Od navedenog broja, u 15 društava je u toku postupak stečaja ili likvidacije. Nominalna vrijednost kapitala IRF-a u 14 društava (koja nisu u postupku stečaja ili likvidacije) iznosi 53.191.124,00 eura, dok je fer vrijednost procijenjena na dan 31.12.2014. godine iznosila 8.567.686,00 eura⁶.

Udjeli

Što se tiče vlasništva nad udjelima u privrednim društvima, IRF je osnivač društva sa ograničenom odgovornošću "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak (100% vlasničkog udjela). Takođe, IRF posjeduje udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva nominalne vrijednosti 7,9 miliona eura (12,10%).

Privatizacija

Investiciono – razvojni fond Crne Gore A.D. će i u 2016. godini nastaviti sa aktivnostima u vezi privatizacije preostalog kapitala iz svog portfelja, prenijetog na Fond u skladu sa Zakonom o svojinskoj i upravljačkoj transformaciji i Zakonom o privatizaciji privrede, ili stečenog na drugi način shodno zakonu.

Godišnjim Planom privatizacije, kojeg na predlog Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte usvaja Vlada Crne Gore, biće definisani metodi privatizacije društva/valorizacije određenih lokaliteta.

U izradi godišnjeg plana privatizacije i predlaganju odgovarajućeg metoda i načina privatizacije za konkretna društva aktivno učešće na usaglašavanju istog imaju državni fondovi kao vlasnici kapitala (Investiciono-razvojni fond Crne Gore A.D., Fond PIO CG, Zavod za zapošljavanje CG), Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, kao i resorna ministarstva Vlade Crne Gore.

⁶ Stanje na 31.12.2014.uključujući "Institut Simo Milosevic" AD Igalo

Shodno Ugovoru o kupoprodaji 56,48% akcijskog kapitala zatvaranju transakcije (prenosu akcija na kupca) prethodi ispunjenje određenih uslova definisanih Ugovorom.

U skladu sa odlukama i zaključcima Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte i Tenderskih komisija i u koordinaciji sa preostalim vlasnicima državnog kapitala, IRF će nastaviti aktivnosti u vezi prodaje akcija putem javnog tendera, za društva za koja predstoji objavljivanje javnog tendera.

U skladu sa Planom privatizacije za 2016. godinu i Odlukama organa IRF-a, Investiciono – razvojni fond Crne Gore A.D. će i u 2016. godini nastaviti aktivnosti u vezi privatizacije društava prodajom akcija na berzi. Prodaja akcija iz portfelja IRF-a biće realizovana preko berzanskog posrednika koji će biti izabran u skladu sa rezultatima Javnog poziva za dostavljanje ponuda za zastupanje Fonda u poslovima trgovine hartijama od vrijednosti na berzi za kalendarsku 2016. godinu.

Pitanje daljeg statusa društava registrovanih kod CDA u kojima IRF ima vlasništvo nad akcijama, a koja ne budu obuhvaćena Planom privatizacije za 2016.godinu, rješavaće se u saradnji sa nadležnim institucijama (Fondom PIO Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, resornim ministarstvima, Privrednim sudom i dr.).

Tokom 2016 godine, IRF će u saradnji sa ostalim vlasnicima kapitala, resornim ministarstvima, kao i drugim nadležnim državnim organima, posvetiti posebnu pažnju preduzimanju aktivnosti u vezi ispunjenja prethodnih uslova koji prethode zatvaranju transakcije, a koji su definisani odredbama Ugovora o kupoprodaji 56,48% akcijskog kapitala u Institutu "Simo Milošević" AD Igalo. Takođe, IRF će pratiti ispunjenje uslova koji prethode zaključenju Anex-a privatizacionog Ugovora za AD "Jadran" Perast, kao i drugih obaveza u vezi ispunjenja privatizacionih ugovora.

10.2. Nepokretnosti u vlasništvu IRF-a

U vlasništvu IRF-a nalazi se određeni broj investicionih nekretnina, koje je IRF kupovao na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore, u cilju njihove dalje valorizacije. Takođe, dio nekretnina u svom vlasništvu, IRF je stekao po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenog kolaterala-hipoteka.

U cilju valorizacije investicionih nekretnina, te stečene aktive u vlasništvu IRF-a u narednoj godini napraviće se analitički plan valorizacije po principu individualnog pristupa svakoj nekretnini pojedinačno. U zavisnosti od procjene, primjenjivaće se odgovarajući modeli valorizacije kao što su: prodaja putem javnog nadmetanja, davanje u dugoročni zakup, valorizacija kroz zajedničko ulaganje, valorizacija stavljanjem u funkciju razvoja biznis centara i inkubatora, sl.

IRF CG će nastaviti aktivnosti u vezi sa postupkom eksproprijacije nepokretnosti radi valorizacije turističkog kompleksa Savin Kuk. Ovo sve u skladu sa realizacijom Vladine Odluke o utvrđivanju javnog interesa za eksproprijaciju nepokretnosti na području opštine Žabljak - lokalitet Skijališta "Savin Kuk".

IRF će u 2016.godini nastaviti sa praćenjem ranije pokrenute inicijative u vezi izmjene detaljnog urbanističkog plana "Drač-Vatrogasni dom" - Podgorica, čime bi se stvorile pretpostavke za odabir modela izgradnje poslovnog objekta za potrebe Fonda na lokaciji koja je u vlasništvu Fonda.

10.3. Prinudna naplata spornih potraživanja

U 2016.godini, IRF će nastaviti sa prinudnom naplatom spornih potraživanja (raskinutih kredita). Aktivnost će biti nastavljena na ranije otkazane kredite koji su raskinuti u 2015.godini i ranije, kao i eventualno raskinute ugovore o kreditu u 2016.godini.

Što se tiče aktivnosti po kreditima raskinutim u 2015.godini i ranije, pažnja će biti usmjerene na praćenje sporova koji su pokrenuti pred sudovima, javnim izvršiteljima i drugim državnim organima, te koordinacija sa predstavnicima tih organa u cilju što uspješnijeg okončanja pokrenutih sporova, u smislu konačne naplate potraživanja po osnovu raskinutih ugovora.

Po pitanju ugovora koji će se eventualno raskinuti u 2016.godini, prinudna naplata potraživanja će ići u smjeru aktiviranja svih sredstava obezbjeđenja datih po svakom kreditu pojedinačno. Kao što je rađeno i u 2015.godini, IRF će posebno voditi računa da li dužnici i jemci po osnovu kredita imaju još imovine na svoje ime, pored inicijalno ponuđene kao obezbjeđenje kredita, te s tim u vezi sprovoditi prinudnu naplatu i nad tom imovinom, a sve u cilju realizacije kompletne naplate spornog potraživanja.

Takođe, sa klijentima će se pregovarati o eventualnom zaključenju sporazuma o izmirenju obaveza na rate, odnosno reprograma postojećih obaveza gdje za to postoje uslovi.

Tokom 2016.godine, IRF CG AD će razmotriti dalje aktivnosti po pitanju eventualnog sticanja založenih kolaterala-hipoteka, i to u slučajevima kada se založeni kolateral nije mogao prodati u postupku vanskudske prodaje ili u postupku prodaje preko javnog izvršitelja trećim licima, a gdje ne postoje zakonske smetnje za sticanje. S tim u vezi, Stručna služba Fonda napraviće detaljnu analizu problematičnih plasmana kod kojih je zbog neizmiirenja obaveza raskinut Ugovor o kreditu.

XI SKIJALIŠTE SAVIN KUK

Po završetku zimske turističke sezone 2014/2015, na skijalištu Savin kuk je izbio požar usljed kojeg je u potpunosti uništena ekonomska prostorija skijališta namijenjena za kancelarije zaposlenih, ambulantu, prodaju ski pasova, upravljački pult žičare, magacin, saopremom koja se nalazila u tim prostorijama, a nastupilo je i djelimično oštećenje polaznog postrojenja žičare Savin kuk I koje se nalazilo u neposrednoj blizini ekonomske prostorije.

Povodom tog događaja utvrđena je visina materijalne štete i u junu 2015. godine od strane najvećeg organa društva donijet je Generalni plan ulaganja za valorizaciju skijališta i stavljanje u funkciju žičara za zimsku turističku sezonu 2015/2016. Shodno generalnom Planu ulaganja društva TC Durmitor za sezonu 2015/2016 izvršena su ulaganja u skijalište Savin kuk u ukupnom iznosu od 414.652,70 €, na način što je za taj iznos povećan kapital IRF-a u Turističkom centru Durmitor. Sredstva su namijenjena za remont žičare Savin kuk I, dvosjed, izgradnju ekonomske prostorije i garaže za radne mašine i nabavku nužne pokretne opreme za nesmetano funkcionisanje skijališta.

Navedena ulaganja su bila neophodna u cilju stavljanja u funkciju žičare Savin kuk I, dvosjed, i nesmetanog funkcionisanja skijališta. Radi unapređenja turističke ponude planiran je generalni remont i stavljanje u funkciju žičare Savin kuk II (dvosjed) koja prethodnih sezona nije bila u funkciji. Radovi na remontu ove žičare su u toku i ukoliko vremenske prilike to dozvole ista će biti stavljena u funkciju u toku zimske sezone 2015/2016, a ukoliko se usljed sniježnih padavina radovi na remontu ne budu mogli dovršiti ista će biti stavljena u funkciju u toku predstojeće ljetnje turističke sezone (2016.god) i biti namijenjena za turističko razgledanje planine.

Ukupni kapital Investiciono razvojnog fonda u vlasništvu Turističkog centra Durmitor iznosi 2.668,018 €, od čega nenovčani kapital čini 1.823.867,00 €, dok novčani kapital čini 843.151,15€.

Planom privatizacija za 2016.godinu Vlada CG će uvrstiti privatizaciju lokaliteta Savin kuk, odnosno imovinu Turističkog centra Durmitor – IRF-a i zemljišta koje je u svojini države Crne Gore, kojim upravlja JP za Nacionalne parkove CG, a sve u cilju valorizacije lokaliteta Savin kuk sa istoimenim skijalištem.

Na mjestu postojećeg skijališta, Predlogom Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje planirana je izgradnja skijaškog sela ukupnog kapaciteta 3800 skijaša, izgradnja hotela kategorije 4*, BRGP 16.031 m², kapaciteta 200 soba, spratnosti P+4+Pk. Izgradnja skijaškog sela podrazumijeva, izgradnju 21.5 km skijaških staza, rekonstrukciju postojeće skijaške infrastrukture, izgradnju nove dodatne skijaške infrastrukture, ugradnju sistema za vještačko osnježavanje ski staza, kao i izgradnju neophodnih pratećih sadržaja.

S tim u vezi, u toku budžetske 2016.godine, planira se privatizacija lokaliteta Savin kuk sa imovinom Turističkog centra Durmitor koje je u apsolutnom vlasništvu IRF-a, na način što će se shodno Planu privatizacija Vlade CG za 2016.godinu zaključiti pravni posao sa strateškim investitorom radi ispunjenja ciljeva propisanih Predlogom Prostornog plana posebne namjene za Durmitorsko područje, a sve u cilju valjane valorizacije lokaliteta Savin kuk.

ZAKLJUČAK

Investiciono razvojni fond Crne Gore je u 2015.godini odgovorio izazovima koje je postavio pred sobom. Ovo potvrđuje činjenica da je u 2015. godini plasirao preko 104 mil EUR i time podržao investiranje u prethodno definisane prioritete države.

Takođe, veoma je važno istaći da se kreditnim sredstvima IRF-a, obezbijedilo preko 1.780 novih radnih mjesta, kao i da se sačuvalo 2.731 radno mjesto.

U 2016.godini IRF će, uvesti nove kreditne linije, i korigovati uslove kreditiranja, pa će lica koja su fakultetski obrazovana, a koja nemaju zaposlenje, moći da konkurišu za beskamatna kreditna sredstva, što će se po prvi put naći u ponudi IRF-a.

Dodatno, od 2016.godine, u saradnju sa Ministarstvom za informacione tehnologije, IRF će kreditna sredstva staviti na raspolaganje i onima koji planiraju da se bave, ili se već bave, poslovima iz oblasti informacionih tehnologije. Na ovaj način IRF će obuhvatiti finansiranje i ovog tipa usluge, koji do sada nije bio u ponudi.

Za postizanje svojih ciljeva IRF definiše ključne prioritetne sektore i stimulacije za iste. Prioritetni sektori privrednog rasta i razvoja države Crne Gore su: turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, drvoprerađiva, infrastrukturni projekti i projekte iz oblasti zaštite životne sredine, energetike i energetske efikasnosti. Takođe, ne smijemo zanemariti i posebne uslove kreditiranja kao i stimulacije za opštine sjevernog regiona i manje razvijene opštine u Crnoj Gori, koje IRF odobrava i koje će odobraviti u narednom periodu.

Kako bi ostvario svoj plan IRF je dužan da na međunarodnom tržištu obezbijedi povoljna finansijska sredstva kojima će finansirati različite ciljne grupe. U tom pravcu, u 2016.godini će se početi sa realizacijom drugog Ugovora sa Evropskom investicionom bankom, i očekuje se realizacija drugih započetih projekata sa međunarodnim finansijskim institucijama.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške koji će se definisati za 2016.godinu.
